

ΟΥΤΟΣ ΕΚΕΙΝΟΣ

Αγγωστος — ξέρος μὲς στὴν Ἀνιόχεια — Ἐδεσσηνὸς
γράφει πολλά. Καὶ τέλος πάντων, νὰ, δὲ λίνος
δὲ τελευταῖος ἔγινε. Μὲ αὐτὸν ὁγδόντα τοία

ποιήματα ἐν ὅλῳ. Μὰ τὸν ποιητὴ
κούρασε τόσο γράψιμο, τόση στυχοποΐα,
καὶ τόση ἔντασις σ' ἑλληνικὴ φρασιολογία,
καὶ τώρα τὸν βαραίνει πιὰ τὸ κάθε τί.—

Μιὰ σκέψις ὅμως παρενθὺς ἀπὸ τὴν ἀθνυμία
τὸν βγάζει — τὸ ἔξαίσιον Οὗτος Ἐκεῖνος
ποὺ ἄλλοτε στὸν ὑπρο τὸν ἄκονσε δὲ Λουκιανός.

K. P. ΚΑΒΑΦΗΣ

Η ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ

Όταν ἥμιουν μικρὸς, εἶχα τὴν πεπούθησιν ὅτι
εἶμαι πολὺ μεγάλος ἀνθρωπός. Καὶ ἀφ' οὐ ἔμεγά-
λωσα ὅμως, ή πεπούθησις αὐτὴ ὅχι μόνον δὲν
ἀλιγόστευσε, ἀλλὰ καὶ ἐπλήθυνε—δόξα σοι δὲ Θε-
ός!—καὶ μᾶλιστα μοῦ ἐρρίζωθηκε τόσο πολὺ εἰς
τὸ μυαλό, ὅστε νάνησχω πλέον μήπως μοῦ
καταντήσῃ εἰς τὸ τέλος καὶ ἐπικίνδυνη μονομανία.
Καὶ δὲν ἀνησυχῶ τόσον, ἐννοεῖται, διὰ τὴν πο-
λύτιμην ὑπαρξίαν μου, δοσο διὰ τὴν ἀνεπανόρθω-
την ἡμικήν ζημιάν ποὺ θὰ ὑποστῇ τὸ ταλαιπω-
ρον ἀνθρώπινο γένος μέχρι συντελείας τῶν αἰώ-
νων, ἀν πάθη τίποτε ή μεγαλοφύτα μου. Διὰ τὴν
ἔξαιρετικὴν αὐτὴν μετριοφροσύνην μου ἐλπίζω
νὰ μὴν ἀπορήσῃ κανένας συμπατιώτης μου, ἀφ'
οὐ καὶ δὲ μαθέστερος δὰ ἀναγνώστης μου, φθάνει
νὰ ἦναι γνήσιος Ἑλλην, θὰ ἔχῃ βέβαια καὶ αὐ-
τὸς πεπούθησιν, μεγαλύτερην ἵσως καὶ τῆς ἰδι-
κῆς μου, ὅτι εἶναι γεννημένος διὰ νὰ καταπλήξῃ
μὲ τὰ ἀδηλά του τὴν ἀνθρωπότητα, ἀνάθεμα ὅμως
τὰς περιστάσεις καὶ τὸν φθόνον τῆς Εὐρώπης

—κάτω ή Ἀγγλία! κάτω ή Ρωσσία!—ποὺ μᾶς
ἔχουν δεμένα τὰ χέρια καὶ δὲν μᾶς ἀφίνουν ν'
ἀποδεῖξουμε ὅτι ή σημερινὴ Ἑλλάδα εἶναι γεμάτη
ἀπὸ Περικλεῖς καὶ μεγάλους Ἀλεξάνδρους—δὲν
προσθέτω καὶ ἀπὸ Οἰμήρους καὶ Πλάτωνας, διότι
εἶναι πασίγνωστον ὅτι τέτοιους δὲν ἔχουμε δσους
θέλετε! “Υστερό” ἀπ' αὐτὰ λοιπὸν θεωρῶ πολὺ
ἀναγκαῖον νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι ή μεγαλο-
φύτα μου ἔχει δυστυχῶς καὶ τὲς παραξενές της,
πρᾶγμα τὸ δποῖον πολὺ μὲν χαριστεῖ, διότι μὲ
πείθει πέρα καὶ πέρα ὅτι συγγενεύω μὲ τὰ ἔξο-
χώτερα πνεύματα τῆς γῆς. Ή πρώτη καὶ μεγα-
λύτερη ἴδιοτροπία τῆς εἶναι νὰ μὴ θέλῃ τόσο
· νὰ καταπλήττῃ τὴν ἀνθρωπότητα μὲ ἔργα δοσο μὲ
λόγια. Τὸ τί δὲν τῆς κάνω διὰ νὰ τὴν καταπείσω
νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ συγγράψω φιλοσοφικὰ
συστήματα καὶ λυρικὰ ποιήματα καὶ τραγῳ-
δίας — ποτὲ κωμῳδίας! — ποὺ νὰ ζαλάσῃ δ
κόσμος καὶ νὰ ωχριάσῃ ή δόξα τοῦ Όμήρου
καὶ τοῦ Ἀριστοτέλη ἐμπρόδε μου! Αὐτή, τίπο-

τε! Δὲν θέλει, δὲν καταδέχεται ἡ εὐλογημένη νὰ δεῖξῃ, ἔστω καὶ μὲ τιποτένια ἔργα, τὴν ὑπέροχην δύναμίν της. Ἡ ἐπιμονή της αὐτὴ συχνά — συκνὰ μοῦ γεννᾷ χλίων εἰδῶν ὑποψίας: Μήπως εἶναι ἀδρωστή; μήπως ὑποφέρει ἀπὸ κανένα πνευματικὸν κατάρρουν; — ἀσθένειαν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων πολὺ συχνότερην καὶ ἀπὸ τὸ κοινὸ συνάγι — μήπως πάσχει ἀπὸ μαρασμὸν φαντασίας, ἀπὸ μελαγχολίαν, ἀπὸ ὑποχονδρίαν, ἀπὸ λύσσαν ἐπὶ τέλους, μόνον καὶ μόνον, τὸ ξαναλέγω, διότι παραγνωρίζεται ἡ ἀξία της, μολονότι τὴν κρατεῖ ἔως τώρα μυστικὴν καὶ ἀπόκρυφην, ἀν καὶ ἔχῃ τὴν ἀπαίτησιν νὰ τὴν καταλάβουν μόνοι των οἱ ἀνθρώποι μεταμορφωνύμενοι ὅλοι διὰ μᾶς — πρᾶγμα ἄλλως ποὺ συμβαίνει πολλὲς φορές — εἰς προφήτας μετὰ Χριστὸν; Ἡ τρομερὴ αὐτὴ ὑποψία μου, ἀν καὶ ὀλεθρία διὰ τὴν ψυχικήν μου γαλήνην, εἴχε καὶ ἔχει καὶ τὰ καλά της, διότι συχνὰ μὲ ἔξαναγκάζει νὰ ὑποβάλλω εἰς αὐστηρὸν δίαιταν τὸ σῶμά μου διὰ νὰ μήν ἔξασθενίσῃ τὸ ὑπέροχο πνεῦμά μου. Οὕτω λόγου χάριν ἐπειδὴ συλλογίζομαι ὅτι τόσο μεγάλο μυαλό ποὺ ἔχω δὲν ἡμιπορεῖ μὲ τὸν καιρὸν καὶ μὲ τὰ γεράματα παρὰ νὰ δυναμώνῃ περισσότερο καὶ ἐπειδὴ βέβαια θὰ φθάσῃ καὶ στιγμὴ ποὺ θὰ ἔναι σχεδὸν ἀδύνατο πλέον νὰ φέρῃ τέτοιο πνευματικὸ βάρος τὸ ἀσθενές μου σαρκίον, ἐθεώρησα σωτήριον ἀπὸ νεαρᾶς ἀκόμη ἡλικίας νὰ ἔξασκω τὸ σῶμά μου εἰς τὴν πολυσαρκίαν, καὶ κοιμῶμαι λοιπὸν, χρόνια τώρα, τοῦλάχιστον δώδεκα ὥρας τὴν ἡμέραν καὶ, σᾶς βεβαιῶ, εὐρίσκω μεγάλην ὡφέλειαν, διότι τὰ τρομερὰ ὅνειρα ποὺ κάθε μέρα πλάττει ἡ φαντασία μου τὰ βλέπω ἐπὶ τέλους πραγματοποιούμενα εἰς τὸν ὕπνον μου καὶ συχνότερα μάλιστα τώρα μὲ τὸ πολὺ κοιμῆσι. Ἀλλά, δοῦλος πιστὸς τῆς δύστροπης, τῆς Ρωμαϊκῆς μεγαλοφυΐας μου, δὲν ἀναπαύω, ὅχι, τὴν συνείδησίν μου μονάχα μὲ τὴν ἔξαίρετην αὐτὴν νεοελληνικὴν γυμναστικὴν τοῦ ὕπνου. Ἐπιζητῶ πάντοτε καὶ κάθε ἄλλο μέσο τελειότερο διὰ νὰ διατηρῷ ἀσβεστο τὸ πῦρ τῆς μεγαλοφυΐας μου. Καὶ ἐπειδὴ τὰ χλοερώτατα λειβάδια, οἱ ἀνθόσπαστοι κῆποι, τὰ χαριτωμένα βουνά καὶ τὰ φλύαρα ουάκια τῆς πεντάμορφης πατρίδας μας ἔγερασαν πλέον καὶ αὐτὰ καὶ εἶναι ἐντελῶς ἀνίσχυρα, τὰ ἔρημα, νὰ ἐμπνέουν τοὺς νεωτέρους Πινδάρους τοῦ τόπου μας — τοὺς φθάνει,

ἀδελφέ, ἡ δόξα ὅτι ἐνέπνευσαν τοὺς παλαιούς! — ἐπιζητῶ καὶ ἔγὼ εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ τὸ βαθὺ σκοτάδι φῶς καὶ ζωὴν διὰ τὴν μεγαλοφυΐαν μου. Καὶ ὅπως οἱ κουκουβάγιες καὶ οἱ νυχτούρακες γνοῖζουν καταπεινασμένοι τὰ βράδυα εἰς τὰ χωράφια, ἔγὼ, πρωτοτυπότερος ἀκόμη, γνοῖζω τὰ μεσάνυχτα εἰς τὰ κοιμητήρια καὶ ζητῶ μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης νὰ ζωντανεύσω τέλος πάντων τὴν ὑπέροχην φαντασίαν μου. Καὶ εὐτυχῶς καμιαὶ φορὰ τὸ κατορθώνω, χάρις πάλιν εἰς τὴν ὑπερβολικὴν νευροπάθειάν μου — ἀσθένειαν καὶ ταύτην συμπαθεστάτην τῆς πατρίδας μας. Ὁταν λοιπὸν ἐπισκέπτωμαι μεσάνυχτα τὰ κοιμητήρια, πρῶτα πῶτα μὲ καταλαμβάνει τὸ ἱερὸν ὄργος τῆς δειλίας, καὶ βλέπω σκελετοὺς, ἄλλους νὰ χροοπηδοῦν ἔξω ἀπὸ τὰ μνήματά των, ἄλλους νὰ παιζούν βιολί μὲ τοὺς σταυροὺς γιὰ δοξάρι των, ἄλλους νάνεβαίνουν σὰν φείδια καὶ σαμαριύθια εἰς τὰ κυπαρίσσια καὶ τές ίτιες τῆς ἔρημης κατοικίας των, ἄλλους νὰ παλαίουν καὶ ὁ νικητής νὰ ξερογιώνῃ τὸ καύκαλο τοῦ νικημένου, νὰ τὸ γεμίζῃ μὲ τὸ λαδόνερο τοῦ κανδηλιοῦ τοῦ τάφου του καὶ νὰ πίνῃ εἰς δόξαν τοῦ θριάμβου του καὶ εἰς ὑγείαν τῶν κεκοιμημένων, καὶ ἄλλους νὰ τραγουδοῦν γλυκὰ τραγούδια τῆς ἀγάπης καὶ νὰ κάνουν ζαχαρένια μάτια εἰς κανένα σκελετὸν εὔμορφης παρθένας ἥ καὶ νὰ φιλούνται σὰν ζευγάρια ἔρωτευμένων τρυγόνων, καὶ νὰ τοζουν ἀπὸ τὰ θερμὰ ἀγκαλιάσματα τὰ κόκκαλά των, καὶ νὰ δροῦνται, κατακίτρινοι ἀπὸ τὴν συγκίνησιν, αἰώνιον ἔρωτα καὶ πίστιν καὶ μέσα ἀκόμη εἰς τὰ θεοσκότεινα παλάτια τοῦ Θανάτου... Καὶ τότε ἡ φαντασία μου, ἐμπρὸς εἰς τέτοιο καταπληκτικὸ πανηγύρι τῶν νεκρῶν, χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ πέρνει δρόμο, καὶ σωριάζονται λοιπὸν εἰς τὸ πνεῦμά μου εἰκόνες ἀφάνταστης πρωτοτυπίας, τὰς ὅποιας ἐπειτα, ὅταν ἡμερώσουν τὰ νεῦρά μου, προσπαθῶ μὲ τὴν μεγαλύτερην προσοχὴν νὰ συγκολλήσω σὰν πολύτιμα μαύρα μαργαριτάρια καὶ νὰ τὰς παρουσιάσω καλοπελεκημένας εἰς τοὺς ἀναγνώστας μου ὃς ἔργο κλασσικώτατο ποὺ ἔχουν καθῆκον καὶ ὑποχρέωσιν νὰ θαμμάζουν καὶ νὰ λατρεύουν, ἐκτὸς ἐὰν εἶναι βέβαια πολὺ κοινοί καὶ ἀξεστοί ἀνθρώποι. Καὶ φαίνεται δυστυχῶς ὅτι τέτοιο πρᾶγμα συμβαίνει πολὺ συχνὰ καὶ ὅτι, ἀν ἔξαι-

ρέσετε ἐμὲ πρῶτα καὶ καμίαν ἄλλην χιλιάδα—καὶ βάλε!—νεωτέρων Ἐλλήνων λογογράφων καὶ ποιητῶν—ζωντανῶν ἀκόμη, νὰ ἐννοούμεθα! —τὰ ἄλλα δέκα ἑκατομμύρια τῶν ἀναγνωστῶν μας—βγάλε καὶ πέντ' ἔξι μηδενικά!—οὐχι μόνον δὲν διαβάζουν τὰ ἔργα μας, ἄλλα καὶ ἔχουν τὴν ἀναίδειαν, οἱ ἄλλοι, νὰ φωνάζουν ὅτι ὅσα γράφουμε δὲν ἔχουν καμίαν σχέσιν μὲ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ μὲ τὴν μαγικήν ἀπλότητα καὶ ἀφέλειαν τῆς ἐλληνικῆς φύσεως. Ἀδιάφορον δῦμως! Εμεῖς θάκολονθοῦμε τὸν δρόμο μας, καὶ ἂς λέγουν ὅτι θέλουν οἱ βάρβαροι ἀναγνῶσται μας! Σάν δὲν μᾶς καταλαβαίνουν, ἂς μὴ μᾶς διαβάζουν! Διαβάζόμεθα, ἀδελφὲ, μόνοι μας οἱ νεώτεροι λόγιοι Ἐλληνὲς καὶ, ὅπως ἔχουμε τέλεια ἀνεπτυγμένο τὸ «Γνῶθι σαντὸν», διαθένας μας γίνεται καὶ κριτικὸς τῶν συγγραμμάτων του αὐστηρότατος, τὰ ενδίσκει ἐπὶ τέλους μὲ τὸ παραπάνω πρωτότυπα—πρᾶγμα ἄλλως ἀλληθέστατο—συγχαίρει προθύμως, ἄλλα δῶς ἔνος καὶ ἀμερόληπτος πάντα ἀναγνώστης, τὸν συγγραφέα ἑαυτὸν του, ὑπολογίζει τερψίθυμα τί παγκόσμιος λόγος θὰ γίνεται διὰ τὰ φιλολογικὰ ἔργα του μετὰ δύο-τρεῖς χιλιάδες χρόνια—ὅταν πιὰ οἱ ἄνθρωποι θὰ ἔχουν χάσῃ, ὑποδέτω, καὶ τὸν ἀνθρωπισμὸν των — καὶ ἐλεεινολογεῖ τὴν ἀμάθειαν τῆς παρούσης γενεᾶς, καταπικραμένος ἀπὸ τὸ ἔνα μέρος διότι—μέγας εἰσαι Κύριε!—ζωντανὸς τώρα εἶναι δὲλιγότερο γνωστὸς καὶ ἀπὸ τοὺς κοινοὺς πεθαμένους, ἄλλα καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο παρηγορούμενος ἀδιάκοπα, διότι — τί νὰ σοῦ κάμῃ;—ἐγεννήθηκε διὰ μεγάλα ἔργα εἰς ἐποχὴν μεγάλων λόγων, ὅτι δῦμως εἰς τὸ μέλλον — εἶναι καὶ νὰ γίνεται λόγος; — ή ἀχάριστη πατρίδα θὰ τοῦ στηκώσῃ πολλοὺς ἀνδριάντας. Ἐγὼ τούλαχιστον λογαριάζω ὅτι ἔως τώρα θὰ ἔχω ἔξασφαλίση καμιαὶ πενηνταριὰ τέτοιους, ἐλπίζω δῦμως ὅτι καὶ μὲ τὸ παρὸν διῆγμα θὰ μοῦ αὐξηθῇ ὁ ἀριθμὸς κατὰ ἔνα ἀκόμη, τὸ δὲλιγότερο. Διὰ τὸν ἀνδριάντα τοῦτον μάλιστα θὰ ἐκολακεύετο πολὺ η σκιά μου, ἀν μοῦ τὸν ἀνεγείρουν οἱ παππάδες—μήν ἀνησυχῆς! καὶ ὁ λόγος σου σὰρξ γενήσεται!—τῆς πατρίδας μου διὰ κοινοῦ ἔρανου ἀπὸ τὰ τρισάγια ποὺ θὰ διαβάζουν εἰς τοὺς τάφους τῶν κεκοιμημένων, καὶ θὰ ἐπιτυμοῦσα πολὺ νὰ μοῦ τὸν ἀνεγείρουν εἰς τὸ μνῆμά μου ἐπάνω δῶς μνημόσυ-

νον τοῦ μακαρίτου συναδέλφου των παππᾶ-Σταύρου, εἰς τὸν δοποῖν χρεωστῷ καὶ τὸ παρὸν διήγημα: «Ἡ Καρδιά της».

**

«Ἡ Καρδιά της» ἐγράφηκε εἰς τὸ μνῆμά της ἐπάνω, κ' ἐγράφηκε μὲ αἷμα πολλῶν καρδιῶν μαζὶ καὶ κατὰ πολὺ περίεργον τρόπον. Σᾶς ἔχω ἔξιστορίσῃ δηλαδὴ παραπάνω ὅτι εἴμαι τακτικὸς μεταμεσονύκτιος ἐπισκέπτης τῶν νεκροταφείων, καὶ διασκεδάζω μὲ τὴν ζωὴν τῶν πεθαμένων ὅπως τόσοι ἄλλοι γλεντοῦν μὲ τὸ θέατρο τῶν ζωντανῶν. Μοῦ ἔτυχε λοιπὸν ἔνα θερινὸ βράδυ μὲ φεγγάρι διλοστόργυνο καὶ κατακύτρινο ποὺ ἀρμένιζε ἐπάνω εἰς μενεξεδένιον οὐρανὸν νὰ περιδιαβάζω εἰς κάποιο κοιμητῆρι τῆς Κερκύρας κάτω ἀπὸ μελαγχολικὰς δενδροστοιχίας κυπαρισσιῶν καὶ ἵτιδων ποὺ τὰς ἐφωτίζαν θαμπά ἐδῶ κ' ἐκεῖ σὰν πυγολαμπίδες λάμψεις ὠχρόταται κανδηλῶν κρεμασμένων εἰς τάφους νεοσάπτους καὶ δροσεροὺς ἀκόμη ἀπὸ τὰ θεριμά δάκρυα τῶν συγγενῶν καὶ φύλων τοῦ κεκοιμημένου καὶ μοσχομυρωδάτους ἀπὸ τὰ νωπὰ τριαντάφυλλα καὶ γαρούφαλλα ποὺ ἐσκέπαζαν σὰν λουλουδιασμένο σενδόνι τὸ σαπημένο κορδιό... Καὶ τὰ πελώρια ἴσκιώματα τῶν κυπαρισσιῶν καὶ οἱ χαμηλοὶ ἵσκαι τῶν ἵτιδων καὶ τῶν σταυρῶν καὶ τῶν μνημάτων περιπλεκόμενοι ἀποτελοῦσαν συμπλέγματα ἀπὸ ἄλλοκοτα μαῦρα σχήματα καὶ ὅπως αἱ ἀκτίνες τοῦ φεγγαριοῦ ἐπεφταν ὠχρόταται ἐδῶ κ' ἐκεῖ κατ' ἐπάνω των ἐμεταμορφώνοντο ἔξακολουθητικὰ ἀπὸ τὴν φαντασίαν μου εἰς ἀσπρειδερὰ φαντάσματα ἀπὸ μυθολογικὰ ἐρπετά καὶ δρενα καὶ ἀπὸ φτερωτὰ δαιμόνια «ποὺ τὰ ξερνὰ δῆμος» τὰ μεσάνυχτα. Γαλήνη ἐβασίλευε παντοῦ ἀφάνταστη, καὶ μονάχα οἱ βηματισμοί μου καὶ κάπου-κάπου καὶ κανένας ἀναστεναγμός μου ἐτάραξαν τὴν νεκρὴν ἀρμονίαν εἰς τὸ πένθιμο ἐκεῖνο περιβόλι τοῦ θανάτου. Κάποτε-κάποτε νυκτεριδες καὶ τρηδόνια ἐτερέτιζαν χαρμόσυνα καὶ η κουκουβάγια ἔκραζε μὲ κανονικὴν ἀκριβίειαν δῶς νὰ ὑμνολογοῦσε τὸ σκοτάδι ποὺ τῆς ἐφωτίζει σὰν ἥλιος τῆς ήμέρας τὰ μάτια τῆς παφὰ μάχονται τὸ φῶς. Καὶ τὰ κραξίματα τῆς κουκουβάγιας καὶ τὰ τερετίσματα τῶν νυκτεριδῶν καὶ τῶν τρηδονιῶν τόσον ἐταίριαζαν μὲ τὴν ἀφάνταστην ἐκείνην γαλήνην τοῦ κοι-

μητηρίου ποὺ ἐθαρροῦσες πώς τὰ ξεφωνήματά των ἴσαν τῆς νεκρῆς του ἄρμονίας ὁ φυθμός, τὸν δποῖον πότε-πότε ἐτάραζαν εὐχάριστα τὰ φτερουγίσματά των ἀπὸ κυπαρίσσια εἰς ἵτες καὶ εἰς μηνήματα... Κ' ἐγὼ ἐπειδιάβαζα τακτικὰ μέσα εἰς τὰ παλάτια αὐτὰ τῶν κεκοιμημένων χωρὶς κανένα τρόμον σὰν κολασμένος ποὺ συνήμισε πιὰ εἰς τὰ μαρτύρια τοῦ Ἀδου καὶ δὲν τοῦ φαίνονται δὲ καὶ χειρότερα ἀπὸ τὰ βάσανα τῆς ζωῆς. . . Καὶ ὅπως ἐγνώριζα ἀπ' ἔξω ἀκόμη καὶ πόσων λογιῶν δένδρα καὶ νεκρολούλουδα στολίζουν τὴν πολιτείαν ἐκείνην τοῦ Χάρου, ἀκόμη καὶ τόνομα τοῦ καθενὸς ἰδιοκτήτου, ἐπερνοῦσα τές περισσότερες φορὲς ἀδιάφορος ἀπὸ τὰ μηνήματα καὶ ἐχαΐδενα μονάχα κάποτε κανένα κλωνάρι ἵτιᾶς ποὺ ἔσκυψε εἰς τὸ διάβα μου νὰ μοῦ φιλήσῃ καλότροπο τὸ μέτωπο ἥ ἐχτυποῦσα τὸ χέρι μου ἐπάνω εἰς κατάλευκην πλάκα ἐνδόξου νεκροῦ σὰν νὰ ἥθελα νὰ τυφλώσω τὰ περασμένα μεγαλεῖά του, ἥ ἔκοφτα κανένα λουλουδάκι καὶ τὸ ἐφοροῦσα εἰς τὴν κομβιδόζην μου διὰ νὰ φαίνωμαι περισσότερο κομψεύμενος... Ἐσταματοῦσα μονάχα λιγάκι, ὅταν ἔξερινα κανένα γεέσκαπτον τάφον, ἔξαπλωνόμουνα μακάρια εἰς τὸ δροσερό του χῶμα, ἀκκουμποῦσα τὸ κεφάλι μου εἰς τὸν μελαγχολικὸν σταυρόν του, ἔξειδρωνα, ἐχόρταινα ἀπὸ μυρωδιές ὁρδων καὶ κρίνων καὶ μενεξέδων, ἐδιάβαζα ἔπειτα περίεργα, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ φτωχοῦ κανδηλιοῦ του, τὰ ἔργα καὶ τὰς ἡμέρας τοῦ νέου κεκοιμημένου, καὶ χαρούμενος ἔπειτα ἔξαπλονυμοῦσα νὰ περιδιαβάζω...

Κ' ἐκεῖνο λοιπὸν τὸ θαυμάσιο θερινὸν βραδύ τὸ ἱδιό ἔκανα, γεμάτος ὅμιος ἀπὸ ἔξαιρο τικήν συγκίνησιν καὶ νευρικότητα, ἵσως ἔπειδὴ εἶχα νὰ ἐπισκεφθῶ τρεῖς διοῖς μῆνας τοὺς κεκοιμημένους μου, ὅχι ἀπὸ ἀμέλειαν, — Θεὸς φυλάξοι! — ἀλλὰ διότι εἶχα ἀρρωστήσει ἀπὸ μίαν πολὺ παραξενῆν τὸν ἄσθενειαν ποὺ μ' ἐχρατοῦσε, ὑγιέστατον, εἰς τὸ κρεββάτι σὰν νὰ ἥμουν τοῦ θανάτου. Φθισικὸς δὲν ἥμουν, ὑποχονδριακὸς οὔτε, οὔτε τρελλὸς, οὔτε δαιμονισμένος, καλέ! Καὶ ὅμιος οἱ γιατροὶ ἐβεβαίωναν ὅτι ἔχω ἀπ' αὐτὰ λίγο ἀπ' ὅλα!. Τὸ παραδέχομαι καὶ ἐγὼ — ἀλλὰ δὲν εἶχα τίποτε! Καὶ ὅμιος δὲν ἥμποροῦσα νὰ βγῶ ἀπὸ τὸ δωμάτιό μου, ὅχι διότι μοῦ τὸ ἐσύντησαν οἱ γιατροί, ἀλλὰ ἵσα-ἵσα ἔπειδὴ ἐπέμεναν καλὰ καὶ

σώνει ὅλο ἔξω νὰ βγαίνω νὰ πέρνω καθαρὸν ἀέρα, ὅχι ὅμως καὶ νὰ πηγαίνω εἰς τὰ κοινητήρια. Κ' ἐδῶ ἥτον ἥ ἀσυμβίβαστη διαφορά μας. Οἱ καλοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι ἐφοβοῦντο — καὶ τοὺς δικαιώνω πολὺ — νὰ μὴ μοῦ καταντήσῃ, φαίνεται, μονομανία αὐτὴ ἥ ἀδιάκοπη ἐπίσκεψις τῶν νεκροταφείων. «Φτάνει, ἔλεγαν οἱ φθόνεροί, ὅτι ἔχω τὴ βλακεία νὰ θαρρῶ πώς εἴμαι μεγαλοφυής νὰ μοῦ κολλήσῃ καὶ ἥ ἰδέα ὅτι μόνον εἰς τὰς νεκροπόλεις πρέπει νὰ ζῶ, ἔ! τότε τέλειωσε πιὰ — θάνατοςασθοῦν νὰ μὲ κλείσουν σὲ κανένα φρενοκομείο!» Πῶς ὅμιος τόσον καιρὸν οἱ γιατροὶ ποὺ ἐγνώριζαν τὰς συνηθείας μου δὲν μ' ἐμπόδιζαν, ἀλλὰ τώρα στὰ γεράματα ἀνοίξαν τὰ μάτια τους; Τώρα μοῦ εἴναι ἐντελῶς ἀδύνατο — καὶ ἂς μ' ἀφήσουν ἥσυχο! Ἀλλὰ ποῦ νὰ μ' ἀφήσουν ἀντοί! Συνεννοημένοι μὲ τοὺς συγγενεῖς μου καὶ μὲ μερικοὺς καλοὺς φίλους μου, ἔβαζαν ἄνθρωπούς νὰ μὲ παρακολουθοῦν εἰς τὰς μεσονυκτίους ἐκδρομάς μου. Ἔγὼ ὅμιος τέτοιους περιορισμούς δὲν ἐδέχθηκα ποτὲ εἰς τὴν ζωήν μου, καὶ ἐποτιμοῦσα νὰ σκάσω καλύτερα παρὰ νὰ περιδιαβάζω μεταξὺ τῶν νεκρῶν μὲ ζωντανοὺς συντρόφους. Μοῦ ἐφαίνετο ἀντικαλλιτεχνικὸ, ἀντικοινωνικὸ, ἀφύσικο, ὅτι θέλετε, καὶ μ' ἐπειράζε τρομερά. Ἐπροτιμοῦσα λοιπὸν νὰ μένω κατάκλειστος σπίτι μου, καὶ τὴν ἡμέραν ἐφρόντιζα νὰ μὴν εἰσέρχεται οὕτε σκιὰ φωτὸς εἰς τὸ δωμάτιό μου. Ἔτρωγα — σχεδὸν τίποτε: ἔπινα — πάρα πολὺ μάλιστα, ἀν καὶ νὰ μὴ πίνω διόλου εἶχα περισσότερην ἐπιθυμίαν παρὰ νὰ μὴ τρώγω. «Οληγ τὴν ἥμέραν ἐπερνοῦσα γδυμένος εἰς τὸ κρεββάτι, χωρὶς νὰ κατορθώνω νὰ κλείσω τὰ μάτια μου ποὺ ἔμεναν ἔξαπλονυμητικὰ σχεδὸν ἀκίνητα καὶ καρφωμένα κατὰ τοὺς τοίχους. Τὸ βραδύ ὅμιος τακτικὰ ἄναβα ἔνα λυχναράκι — πόσον ὕμοιαζε μὲ τὰ καγδήλια τῶν τάφων μου! — ἐνδυνώμουν ἄμεμπτα, ἐκαλλοπιζόμουν, ἐμοσχομυρζόμουνα, καὶ ὅλο ἐβημάτιζε καὶ ἐμονολογοῦσα χωρὶς ποτὲ νὰ ἐνθυμοῦμαι ἔπειτα τὶ ἔλεγα. Τέλος ἥμουν ἀμύλητος, καὶ μεγάλη μου ἐπιθυμία ἥτο νὰ συνεννοοῦμαι μόνον μὲ νοήματα διὰ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα. «Υστερός ἀπ' ὅλα αὐτὰ θὰ δικαιώσετε βέβαια τοὺς γιατροὺς ποὺ ἐβεβαίωναν ὅτι ἔχω ὅλας τὰς ἀσθενείας τοῦ κόρμου. Καὶ ὅμιος σᾶς δρκίζομαι, δὲν εἶχα — μοῦ ἐφαί-

νετο τούλάχιστον — τίποτε, ἀπολύτως τίποτε! Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον λοιπὸν ἐπέρασαν τρεῖς μῆνες χωρὶς νᾶλλαξη διόλου οὕτε τῶν γιατρῶν ἡ πεποίθησις, οὕτε ἡ ἴδική μου. Κ' ἐπειδὴ μὲ τὸν συναγωνισμὸν αὐτὸν τῶν ἴδεων μας κανένα ἀποτέλεσμα δὲν ἔβγαινε, κ' ἐγὼ κατὰ μὲν τὴν πεποίθησίν μου δῦλο ἐπίγαινα ἀπὸ τὸ καλὸ εἰς τὸ καλύτερο, κατὰ δὲ τὴν ἴδικήν των δῦλο εἰς τὸ χειρότερο, αὐτοὶ οἱ φιλάνθρωποι ἐπιστήμονες ἔγκαταλείφαντες, φαίνεται, τὴν ἑτεροπαθῆ μέθοδον ἀπεφάσισαν νάκολουσθήσουν τὴν ὁμοιοπαθητικὴν θεραπείαν, κ' ἐσκέφθησαν λοιπὸν νὰ μὲ βεβαιώσουν ἐπὶ λόγῳ τιμῆς, ὕστερα ἀπὸ τρεῖς ὅλους μῆνας οἱ τύραννοι, ὅτι δὲν ἔχω ἀπολύτως τίποτε, ὅτι ἔχω δῆλα τὰ δίκαια τοῦ κόσμου νάποφεύγω τὸ φῶς καὶ τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ «Ἄς ἔναρχίσω — δὲν πειρᾶξε! Θὰ μ' ὠφελήσῃ, εἶναι βεβαιότατο! — τὰς νυκτερινάς μου ἐπισκέψεις εἰς τὰ πολυαγαπημένα νεκροταφεῖα μου!» «Ἡ ἀσθένεια σου—πάλαι ἀσθένεια!—μοῦ εἴταν τέλος καθαρὰ καθαρά, εἶναι ἀκίνδυνη! Ἀπὸ τί πάσχεις; Τὸ πολὺ πολὺ ἀπὸ νεκροφιλίαν! Πάλαι καλύτερα ἀπὸ μᾶς τοὺς κοινοὺς ἀνθρώπους — μοῦ ἔλεγαν εἰρωνικὰ βέβαια οἱ ἔκτακτοι αὐτοὶ ἐπιστήμονες — ποὺ εἴμαστε πέρα καὶ πέρα δῆλοι μας φιλόζωοι!» Υστερα λοιπὸν ἀπὸ τρεῖς μῆνας περιοδισμὸν καὶ ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον εἰς τὸ δωμάτιό μου, δὲν ἦτον ἔξαιρεσις, θαρρῶ, ἐὰν ἔκεινο τὸ θερινὸν βράδυ μὲ τὸ κατακίτινο φεγγάρι ποὺ ἀρμένιζεν ἐπάνω εἰς μενεξεδένιον οὐρανὸν ἥμουν γεμάτος ἀπὸ ἔξαιρετικὴν συγκίνησιν καὶ νευρικότητα. Εἶχα τόσους καινούργιους τάφους νὰ ἐπισκεφθῶ, εἶχα νὰ πῶ εἰς τόσους νεκρούς τό: «Καλῶς δρίσατε!» ὥστε ἀποροῦσα κ' ἐγὼ δὲν τὸν πῶς θὰ τὰ κατάφερνα νὰ ἐκτελέσω πιστὰ εἰς ἔνα βράδυ δῆλους τοὺς ὄρους τῆς ἐδμοτυπίας τῶν κεκοιμημένων διὰ νὰ μὴν ἔχῃ κανείς των παραπόνα μαζί μου, δταν κ' ἐγὼ θὰ κοίτωμαι μιὰ μέρα — ἄχ! γιατὶ νάργη τόσο: — πλαΐ πλαΐ των. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἀπὸ τὴν ἀνησυχίαν μου αὐτὴν ἵσαισα ἡ καρδιά μου ἔχτυπονσε ἔξαιρετικῶς δυνατά, μόλις εὑρέθηκα εἰς τὴν εἶσοδον τοῦ κοιμητηρίου, τὰ χεῖλη μου ἐπίσης ἔτρεμαν, τὰ δόντια μου ἔτριζαν, κ' αἰσθανόμουνα παγωμένο τὸ κορμί μου κ' ἐκμηδενισμένο τὸ πνεῦμά μου. Καὶ οἱ φόβοι μου αὐτοὶ δυστυχῶς ἀπεδείχθησαν δικαιολογη-

μένοι, διότι, μόλις ἐμπῆκα μέσα, μ' ἔπιασε μία ἀκατανίκητη καὶ παραλογή δρμὴ νὰ τρέχω σὰν δαιμονισμένος, ἐν ᾧ ἡ λεπτὴ ἀνατροφὴ μοῦ ἐπέβαλλε πάντοτε, μόλις ἐπερνοῦσα τὸ κατῶφλι τοῦ κοιμητηρίου, νὰ βαδίζω ἥσυχα ἥσυχα καὶ μὲ μεγαλοπρέπειαν, νὰ βγᾶς ω σοβαρὰ σοβαρὰ τὸ καπέλλο μου καὶ νὰ χαιρετῶ δεξιὰ καὶ ὀριστερὰ ἡ ἀγγέλους ποὺ ἐθόρηνοῦσαν ἐπάνω εἰς μνήματα καὶ νὰ τοὺς ψιθυρίζω ἱκετευτικά: «Κλαίετε καὶ γιὰ μένα τὸν ζωντανό, ἀγγελούδια μου!» ἡ ἀγάλματα γυναικῶν ποὺ ἐκρατοῦσαν τὴν πλάστιγγα τῆς Δικαιοσύνης κ' ἔζυγιζαν τὴν ψυχὴν τῶν κεκοιμημένων καὶ νὰ τοὺς φωνάζω: «Τέτοια ξύγκικα ξύγια θέλω κ' ἐγὼ στὸν ταφο μου ἐπάνω γιὰ νάπατήσω τὸν "Υψιστὸν καὶ εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν!"» ἡ καλοσκαλισμένα ἀνάγλυφα τῶν νεκρῶν γεμάτα ὠραιότητα καὶ νὰ τοὺς λέγω: «Τί εὔμορφα ποὺ παριστάνετε τὴν ἀσχημάτα τοῦ πεθαμένου σας!...»

· Αντὶ λοιπὸν ἔκεινο τὸ βρόδυν νὰ ἐκτελέσω αὐτοὺς τούλαχιστον τοὺς ἀναγκαιοτέρους τύπους, ἥρισα, ὅπως σᾶς εἶπα, νὰ τρέχω σὰν δαιμονισμένος εἰς δῆλους τοὺς δρόμους καὶ τοὺς δρομίσκους τοῦ κοιμητηρίου κ' ἐλαχάνιαζα σὰν ἀνήσυχο σκυλί ποὺ ἔχασε καὶ δὲν ενδοίσκει τὸν ἀγαπημένον τον ἀφέντην καὶ ἡ σκιά μου ἔτρεχε πότε κατόπι μου δύο καὶ τρεῖς φορὲς μαρτύρειη ἡ κοντύτερή μου, πότε ἐμπρός μου καὶ πότε πλάγι μου, ἡ ἀγαπημένη μου σκιά, δέ μόνος ἀλληθινὸς καὶ ἀχώριστος σύντροφος τοῦ βίου μου... Δὲν ἐνθυμοῦμαι κ' ἐγὼ πόσες φορὲς ἐγύρισα δῦλο τὸ νεκροταφεῖο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ξέρω μόνον ὅτι κατακουρασμένος πιά, λιπόθημος, ἐτοιμοθάνατος ἐσωριάστηκα τέλος εἰς ἔνα μικρούτσικον τάφον ἐπάνω κ' ἐναρκώθηκα ἐπίστομα γυρμένος, ὥστε τὰ χεῖλη μου ἐκολλοῦσαν εἰς τὸ χῶμά του σὰν νὰ τὸ ἐφιλοῦσαν καταδιψαμένα, καὶ τὰ χέρια μου τὸν ἐκουλούριασαν σὰν νὰ τὸν ἀγκάλιαζαν θερμότατα. Πόσον ἔπεινα ἔτσι, δὲν ἐνθυμοῦμαι. · Άλλα τόσον ἥμουνα καταβλημένος ἀπὸ κούρασιν, ὕστερα βέβαια ἀπὸ τόσων μηνῶν ἀκινησίαν, ὥστε δῆλαι αἱ σάλπιγγες τῶν οὐρανίων Δυνάμεων ἀν ἐσήμαιναν διὰ μᾶς, θὰ ἐδυσκολευόμουνα πάλαι τὴν στιγμὴν ἔκεινην νὰ ἔξυπνήσω. Καὶ μ' δῆλα ταῦτα μ' ἔξυπνησεν ἔνα τιποτένιο πρᾶμα — μὰ

ξαφνική μυρωδιὰ ἀπὸ βαρὺ λιβάνι. Εἰς τὴν πρώτην στιγμὴν τῆς ἀφυπνίσεώς μου δὲν ἔταράχθηκα διόλου, ἀλλὰ μὲ γληγωράδα ἀστραπῆς ἔξετινάχθηκα ἔπειτα σὰν νὰ μὲ εἴχαν περικυκλώσει χιλιάδες δαιμόνια τῆς κολάσεως καὶ νὰ ἔχορευαν γύρω μου χειροπιαστὰ μὲ τοὺς νεκροὺς δλου τοῦ κοιμητηρίου βρυκολακιασμένους. Τόσο μεγάλη ἦτον ἡ ἀπεργίαραπτη τρομάρα μου, δταν ἀντίκρυσα ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ κεφάλι μου ἐπάνω ἔνα παππᾶ μὲ κάτασπρα ἄμφια νὰ θυμιατῇ τὸ μνῆμα ὅπου ἥμουνα ξαπλωμένος καὶ νὰ ψάλῃ συγκανητικὰ τὸ: «Μετὰ πνευμάτων δικαιών τε καὶ τεταπεινωμένων τὴν ψυχὴν τῆς δούλης σου, Σωτερ, ἀνάπταυσον!» Ἐξω φρενῶν ἔξεπετάχθηκα ἀπέναντι τοῦ πρόσωπο πρὸς πρόσωπο, κ' ἐν ὧ μὲ τὸ δεξὶ χέρι ἔκανα σταυροὺς καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸ ἐπίειξα τὸ κεφάλι μου σὰν νὰ αἱσθανόμοιν ὅτι ἀρχίησαν νὰ σαλεύουν τὰ μυαλά μου, συγχρόνως τοῦ ἐφώναξα βραχὺνά σὰν λύκος λυσσιασμένος ποὺ οὐρλιάζει: «Δαιμόνα, τελόνιο, βρυκόλακα, σ' ἔξορκίω ἐν δινόματι τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος νὰ γίνης ἀφαντος ἀπὸ δῶ!» Ἄλλα ὅσο τὸν ἔξωροιζα νὰ ἔξαφανισθῇ, τόσον δ παππᾶς αὐτὸς ἐφαίνετο παραστατικώτερος ἐμπρός μου κ' ἔξακολουθοῦσε ἥσυχος καὶ ἀδιάφορος δι' ἐμὲ τὴν ἐπιτάφιον ψάλμῳδίαν του κ' ἐθυμιάτιζε κανονικὰ καὶ σοβαρὰ τὸ μνῆμα. Καὶ τὸ λιβάνι μέσα σ' ἐκείνην τὴν ἀφάνταστην γαλήνην τῶν μεσανύχτων μὲ τὸ μενεχδένιο χρῶμα τῶν οὐρανῶν καὶ μὲ τὴν γλύκαν τοῦ ἀστηριωμένου φεγγαριοῦ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ θυμιατῇ γαλανώτατο κ' ἐσχημάτιζε θάμπα συγνεφάκια ποὺ ἐσκορπίζοντο ἥρεμώτατα εἰς τὸ μνῆμα ἐπάνω· καὶ ἡ ζεφυρένια αὖρα τῆς θερινῆς βραδυᾶς τὰ ἔνωντες ἔπειτα γλυκύτατα εἰς ἔνα σὰν ἀραχνούφαντο σύβανο ποὺ ἐσκέπαζε μετέωρο τὸν τάφον ἐκείνον καὶ μὲ τὸ βαρύτατο εὐωδίασμά του κατέπνιγε τές μυρωδιὲς τῶν ρόδων καὶ τῶν κρίνων ποὺ ἐκοίτοντο νιωπότατοι ἐκεῖ σκορπισμένοι ἀπὸ χέρια πιστὰ συγγενῶν καὶ φύλων τῆς κεκοιμημένης.... Καὶ δ ἀλλόκοτος ἐκεῖνος παππᾶς ἔξακολουθοῦσε τὴν ἐπιτάφιον ψαλμῷδίαν του πολυμέριμνος διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς ἐνὸς νεκροῦ, δεδικαιωμένου πλέον, καὶ ἀνοικτίσμων διὰ τὰ καταστρεπτικὰ ἐπὶ τῆς ζωῆς μου ἀποτελέσματα ποὺ ἡμιποροῦσε νὰ ἐπιφέρῃ ὁ ἀπεργίαραπτος τρό-

μος μου ἀπὸ τὴν ἔξαφνικὴν παρουσίαν ἐνὸς λειτουργοῦ τοῦ Υψίστου μὲ κάτασπρα ἄμφια καὶ βαρὺ μυματὸ νὰ κάνῃ μνημόσυνα τὰ μεσάνυχτα εἰς τὸ κοιμητήριο... Ἡθελα νὰ τὸν ἀρπάξω, νὰ τοῦ φράξω τὸ στόμα, νὰ τὸν πνίξω ἀπὸ τὴν μανία μου—καὶ ὅμως δὲν ἐτολμοῦσα σὰν νὰ τὸν ἐνόμιζα δαιμόνιο καὶ ἀγέρινο φάντασμα. Καὶ μολαταῦτα εἶχε κόκκαλα καὶ σάρκες ὃ εὐγενέστατος, ὁ ἄγιος αὐτὸς παππᾶς. Πράγματι, ἐν ὧ ἔξαντλημένος πλέον ἀπὸ τὴν συγκάνησιν αἰσθανόμον γόνατά μου ἐλύγιζαν καὶ τὰ χέρια μου ἀδυνατοῦσαν νὰ κινηθοῦν καὶ τῆς καρδιᾶς μου οἱ κτύποι ὀλιγόστευαν, ὁ παππᾶς ἐκεῖνος, τελειώσας, φαίνεται, τὰ ἱερά του καθήκοντα, ἔδειξε μεγάλην ταραχὴν, μεγαλύτερην μου ἀκόμη, δταν μοῦ ὑμᾶλησε κατ' ἀρχὰς, σὰν νὰ μὲ ἀντίκρυνξε τώρα μόνον πρώτην φοράν. Τάχιστα ὅμως ἥρεμισε τὸ πρόσωπο του, καὶ τρυφερὰ ὅλλα καὶ μὲ ὑφος αὐθεντικὸ μοῦ ἐψιθύρισε: «Τέκνον μου, ἔχε ὑπομονὴ καὶ παρηγορήσου!... Νὰ ἔχω ὑπομονὴ καὶ νὰ παρηγορηθῶ! Καὶ γιατί; καὶ ἀπὸ τί; »Εκπληρτος τὸν ἐκύτταζα τώρα ὡς Σφίγγα, ἀπὸ τὴν στάσιν καὶ τὸ μάτι τῆς δποίας ἥθελα νὰ ἐπιτύχω τὴν λύσιν τοῦ αἰνίγματος τῶν παραδόξων λόγων του. Ἄλλα δ παππᾶς, ἥρεμος πάντα, ἔξακολουθοῦσε νὰ μὲ κυττάζῃ φυσικώτατα καὶ μοῦ ἐπανελάμβανε τρυφερὰ καὶ καλοκάγαθα: «Ναὶ, τέκνον μου, ἔχε ὑπομονὴ καὶ παρηγορήσου! Μακάριοι οἱ πενθοῦντες ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδιᾷ ὅτι αὐτοὶ τὸν θεόν ὅφονται...» «Οἱ πενθοῦντες!» Ἐγὼ ποιὸν νὰ πενθῶ; Ποιὸν ἔχασα; Τὸ πολὺν-πολὺν νάχασα τὰ μυαλά μου! «Οἱ καθαροὶ τῇ καρδιᾳ!» Μήπως ἡ δική μου εἶναι ἀκάθαρτη; Καὶ πῶς νάναι, ἀφ' οὗ δὲν ἔχω πιὰ καρδιά;...

Μὲ τοὺς λόγους του αὐτοὺς δ παππᾶς ἥρεμισε νὰ γεννᾶ εἰς ἐμὲ τώρα φοβερὰς ὑποψίας: «Τι θέλει; τὶ ἔχει; τὶ Καπαθε; Μήπως ἡ παρουσία μου τὸν ἐτάραξε, τὸν ἐτρόμαξε, τὸν ἔκαμε νὰ παραλογίζεται; Χωρὶς λοιπὸν νὰ τὸ θέλω ἐπῆρα ἐγὼ τὴν θέσιν του τώρα κ' ἐσκέφθηκα ὅτι καλὰ θὰ κάμε γὰ τὸν καθησυχάσω, τὸν δύστυχον, καὶ τοῦ εἶπα:

— Πάτερ μου, μὴν ἀντησχῆς τόσο! "Αν δοῦ τάραξα μὲ τὴν παρουσία μου τὰς προσευχὰς

καὶ τὰς δεήσεις, συχώρεσέ με! Μακάριοι οἱ πρόσεις!... Εἴμαι ἡσυχος ἀνθρώπος καὶ καλὸς χριστιανός...” Έτσι, ἀπὸ συνήθεια βρίσκομαι δῶστά μηνήματα...

— Δὲν εἶσαι ὁ μόνος, τέκνον μου...” Ερχονται καὶ τόσοι ἄλλοι ὃς αὐτὸ τὸ φρέσκο μνῆμα, ὥστε, φτωχέ μου φύλε, καμμιὰ στενοχώρια δὲν αἰσθάνομαι ἀπὸ τὴν παρουσία σου... Παρηγορήσου, τέκνον μου, παρηγορήσου! Δὲν εἶσαι ὁ μόνος!...

— Παππᾶ! ἐφώναξα ταραγμένος, δὲν σὲ καταλαβαίνω! Μίλησε ξάστερα! Τὶ θέλεις νὰ πῆς μὲ τὸ νὰ λέσ καὶ ξαναλές: «Παρηγορήσου, δὲν εἶσαι ὁ μόνος, ἔρχονται κι ἄλλοι ὃς αὐτὸ τὸ μνῆμα»;! Τὶ θὰ πῇ ὃς αὐτὸ τὸ μνῆμα; Τάφος εἶναι κι αὐτός! ”Ετυχε νὰ ξαπλωθῶ πάνω του κατακουρασμένος, λιπόθυμος...” Αχ! τρεῖς μῆνες εἶχα νάλλω δῶ πέρα...

— Ενας λόγος παραπάνω, τέκνον μου, γιὰ νὰ σοῦ συστήσω νάχης ὑπομονὴ καὶ παρηγορήθης...” Άλλοιμον! σήμερα ίσα-ΐσα κλειοῦν τρεῖς μῆνες ποὺ ἔκλεισε αὐτὸς ὁ μαῦρος τάφος τὸ κορμί της, κ' ἥλθα νὰ τῆς διαβάσω τρισάγιο γιὰ τὴ σωτηρία της καὶ γιὰ τὴ σωτηρία καὶ τοῦ ἀδικοσκοτωμένου παλληκαριοῦ στὸ μνῆμά της ἀπάνω...

— Κύριε ἐλέησον! ἐφώναξα. Δὲν καταλαβαίνω τίποτε, παππᾶ μου! Τὶ λόγια εἰν' αὐτὰ ποὺ λές; ”Ω! πόσο μὲ τρομάζεις! Δὲν ξέρω τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτά...

— Καλύτερα νὰ μὴ μάθης ποτὲ τίποτε, τέκνον μου...

— ”Οχι! θέλω νὰ τὰ ξέρω ὅλα! θέλω! Λέγε μου γλήγωρα, παππᾶ μου, γλήγωρα...

— Ήσύχασε! ήσύχασε, τέκνον μου! Τὶ παραφέρεσαι τόσο; Παρηγορήσου! ἔχε ὑπομονὴ!... Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ... Πάμε καλύτερα νὰ φύγουμε ἀπὸ τὸ μνῆμα τοῦτο μωρίζει αἷμα ἀκόμη!...

— Αἶμα;

— Καὶ δάκρυα!

— Ωμένα!

— Καὶ στεναγμούς!

— ”Αχ! ”Αχ!

— Αναστενάζεις, δύστυχε, καὶ σὺ ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι...

— Τὰ λόγια σου, πάτερ μου, μοῦ φέρνουν τὸ παράπονο στὰ χεῖλη...

— Τὰ παρακάτω λόγια μου φοβοῦμαι νὰ μὴ σὲ δαιμονίσουν, τέκνον μου, καὶ δὲν θὰ σοῦ πῶ τίποτε...

— ”Οχι! ὅχι! θὰ μοῦ τὰ πῆς ὅλα! Τὸ θέλω! τὸ ποθῶ! λέγε τα γλήγωρα, γλήγωρα!

— Πρῶτα νὰ φύγουμε ἀπὸ δῶ! Αὐτὸς ὁ τάφος εἶναι θάνατος τῶν ζωντανῶν!

— ”Οχι! ἀς καθήσουμε πάνω του! Τὸ λιβάνι τοῦ θυμιατοῦ σου θάπτοκουμῆι καλύτερα τὸν πεθαμένον! ”Ελα, κάθησαι δίπλα μου!..

Κ' ἔπεσα κατὰ τὸ μνῆμα ἔξαντλημένος ἀπὸ νευρικότητα. Ο ἀγαθὸς ἐκεῖνος παππᾶς, καλὸς ψυχολόγος φαίνεται, διὰ νὰ μὲ καθησυχάσῃ— τὶ εἶχα; τίποτε ἀπολύτως! — υπήκουσε. ”Εβαλε μὲ προσοχὴν τὸ θυμιατὸ κάτω ἀπὸ τὸν σταυρὸν τοῦ μνήματος, ἐφύσησε τὰ κάρβουνά του διὰ νὰ μὴ σβύσουν, ἔσβυσε γλήγωρα-γλήγωρα καὶ μίαν σπίθαν πὸν ἔξπετάχθηκε εἰς τὴν γενειάδα του, κ' ἐκάθησε παράπλευρά μου μὲ δῶλα τὰ κάτασπρά του ἄμφια. ”Επειτα μ' ἐκύτταξε καλὰ-καλὰ κατὰ πρόσωπο καὶ μοῦ εἶπε μὲ ὑφος μυστηριῶδες καὶ μ' ἔξαφρυκήν τρομάραν:

— Πόσο τοῦ μοιάζεις, τέκνον μου! ”Αν βρουλάκιαζε, τέτοιος θάταν!

— Ποιός, παππᾶ;

— Τὸ παλλικάρι ἐκεῖνο, ὁ Νικήτας της! Τὶ δομοιότητα!

— Μέγας εἶσαι, Κύριε! ἐψιθύρισα περίπομος. ”Ἐγὼ νὰ μοιάζω μὲ βρυκόλακες! ”Αν ἐλεγεῖς έσου! Παππᾶ, μ' αὐτὰ ποὺ λές ἀρχίζω νὰ δαιμονίζωμαι!...

— Σοῦ τὸ προεῖπα, τέκνον μου! Πάμε σοῦ ξαναλέω...

— ”Οχι! ὅχι! λέγε γλήγωρα, παππᾶ μου, γλήγωρα νὰ ξῆς!

— Λοιπὸν, παιδί μου, ὁ Νικήτας αὐτὸς ἦτον τὸ πρῶτο παλλικάρι τοῦ τόπου μας. Νικήτας μὲ τόνομα! Ψηλὸς, φοδοκόκκινος, μὲ καταγάλανα δλοστρόγυγλα μάτια, μὲ κατάμαντρα πλούσια μαλλιά καὶ μουστάκια. ”Ητον ἡ εὐμορφιὰ τῆς εὐμορφιᾶς δλοξώντανη τὸ λεβέντικο κορμί του... Νέοι καὶ ἀντρες τὸν τρομάζανε, παρθένες καὶ γυναικες λαχταρίζανε τὸ φιλί του. Πόσες φύλησε! Αμέτοητες! Πόσες καρδιὲς μάρανε τὸ φλογερὸ του μάτι! ”Ανιστόρητες! Καὶ καμμιὰ γυναικα δὲν ἀγάπησε, ἀπὸ καμμιὰ δὲν νικήθηκε, ἔξδν ἀπὸ τὴν πεθαμένη ποὺ κοίτεται δῶ μέσα...

Καὶ ὁ παππᾶς, εἰπὼν ταῦτα, ξαφνικά ἀνεσηγόρθηκε λιγάκι μὲ τρόμον σὰν νὰ ἔκαιε καμίνι ὁ ψυχρὸς ἐκεῖνος τάφος. Ἰσως πάλαι νὰ ἔκαιε αὐτὸ τὸ βίαιο κίνημα, ἐπειδὴ εἶδεν ἐμένα πρῶτα νὰ τὸ κάμω, ἐμέντ, ποὺ ἀληθινὰ μοῦ ἐφάνηκε ὅτι κάποια κόλασις ἔβραζε μέσα εἰς τὸ μνῆμα... Ἐπειτα ἡρέμισε πάλαι κ' ἐξηκολούθησε.

— Ἀγαποῦσε κ' ἡ πεθαμμένη τὸν Νικήτα; Αὐτὸ θὰ τὸ μάθης ἀργότερα... Νὰ ξέρῃς τώρα μονάχα πώς τὸ παλληκάρι αὐτὸ τὴν ζήτησε μὰ καὶ δυὸ φορὲς ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς της, μὰ οἱ συγγενεῖς δὲν τοῦ τὴν ἔδιναν, μυστήριο γιατί. Ὁ Νικήτας ὅμως ποὺ δὲν φοβόντανε τίποτε, τρελλὸς ἀπὸ τὸν ἔρωτα, τὴν ἔκλεψε μὲ τὸ ἔτσι θέλω, τὴν στεφάνωσε, ὅπως ἔλεγε ὁ κόσμος, καὶ ζούσε καλὺ καὶ περίκαλα μαζί της, ὅπως ἔλεγε πάντα ὁ κόσμος. Ποῦ εἶχε στήσει ὅμως τὴν φωλιά του, κανεὶς δὲν εἶξερε. Ὁλη ἡ κοινωνία ἔδειχνε μεγάλο ἔνδιαφρέον γιὰ τὸ ἀντρόγυνο αὐτὸ: οἱ γυναῖκες τοῦ τόπου ζηλεύανε τὴν πεθαμμένη γιατὶ κέρδισε τὴν καρδιὰ τέτοιου εὐμορφονιοῦ, κ' οἱ ἄντρες τὸν φθονούσανε γιὰ τέτοιο θησαυρὸ ποὺ ἀπόκτησε, γιατὶ ξέχασα νὰ σοῦ πῶ πώς ἡ πεθαμμένη μας αὐτὴ ἔδω εἶχε χτικάσῃ καὶ πεθάνη πολλοὺς ζωντανούς. Ἡ εὐμορφιά της ἦτον ἀσύγκριτη. Τὶ ἦτον καὶ πώς ἦτον, ἀδύνατο νὰ σοῦ περιγράψω, τέκνον μου, ἀδύνατο! Κανένα ρόδο Ἀπριλιάτικο δὲν ἀνθίσε μὲ τόσα κάλλη μὲ σοσα ἡ πεθαμμένη μας αὐτὴ ἔδω—ἄχ! ἄχ!—καὶ κανένας κρίνος τοῦ ἀγροῦ δὲν ἀνοίξε στολισμένος μὲ τές χάρες της. Ὁ κορυδαλὸς δὲν πετοῦσε κομφότερα ἀπὸ τὸ περπάτημά της, καὶ κανενὸς ἀετοῦ τὸ μάτι δὲν ἔλαμψε ἀπὸ τὸ δικό της πιὸ περήφανα... Μυρωμένο πνεῦμα ζωῆς ἡ ἀναπνοή της καὶ τραγοῦδη ἀηδονολάλητο τὸ γέλοιο της... Καὶ τώρα σάπια πόκκαλα καὶ σκωλήκων βρῶσις ἡ πεθαμμένη μας... Ἄχ! ἄχ!

— Ἄχ! ἄχ! ἀνεστέναξα κ' ἐγὼ, ἥλεκτρισμένος βέβαια ἀπὸ τοῦ παππᾶ τὰ λόγια.

— Καὶ ἀν τοῦλάχιστο νεκρὴ ἔπαιε νὰ ζῇ, λίγο τὸ κακό. Ἀλλὰ πεθαμμένη ἵσα-ἵσα φλογίζει περισσότερο τές καρδιὲς τῶν ζωντανῶν, καὶ ὅλο αἷμα διψᾷ ὁ τάφος της, καὶ ὅλο αἷμα πίνει!. . Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται, τέκνον μου!.. Ἐχε ὑπομονὴ, παρηγορήσου! Πάμε ἀπὸ δῶ...

— Κλαῖς, παππᾶ μου; ἐψιθύρισα τρομασμένος.

— Ἔγὼ, τέκνον μου; χά! χά! χά! Τὰ μάτια σου, παιδί μου, εἶναι βουρκωμένα καὶ δὲν τὸ αἰσθάνεσαι! Πόσον εἶσαι συγκινημένος! Πόσο τοῦ μοιᾶσις! ἀν βρουκολάκιας, τέτοιος θάταν!

— Παππᾶ, ἐφώναξα αὐτὴν τὴν φορὰν ἔξω φρενῶν, παῦσε νὰ μ' ἐρεθίζῃ! Εἶσαι τύραννος, εἶσαι ἡ Κόλασις, εἶσαι σὺ ὁ ἀληθινὰ βρουκολακιασμένος!

— Άλλὰ ὁ παππᾶς ἔξηκολούθησε σὰν νὰ μὴν ἥκουσε τὰ λόγια μου: «Τέτοιος ἦτον ἐκεῖνο τὸ βράδυ!.. »

— Ποιὸς καὶ ποιὸ βράδυ;

— Ἀκουσε, ἀλλὰ ἥσυχος-ἥσυχος καὶ μὴ μεταμορφώνεσαι γιὰ νὰ μὴ τρομάζῃς κ' ἐμένα καὶ παραφέρομαι! Λοιπὸν ποὺ λέσ τέτοιος ἦτον... Ὁχι! πρῶτα νὰ σοῦ πῶ γιατὶ γίνηκε τέτοιος... Λοιπὸν ποὺ λέσ... ναὶ!... ποῦ εἴμαστε; Οὐφ! τὶ ζέστη... Ναὶ, βέβαια... Λοιπὸν πέθανε... Ὁχι! ζῆ! πάντα ζῆ! Τὸ παλληκάρι ὅμως ἐκεῖνο πάει πιὰ! πάει!... Τὶ σκηνὴ ἐκεῖνο τὸ βράδυ!

— Ἡσύχασε, πάτερ μου, σύνελθε! ἐψιθύρισα κατασυγκινημένος. Ποιὸ βράδυ;

— Εἶναι δυὸ μῆνες τώρα κ' ἦτον ἀκόμη ἄνοιξι. Τὸ κοιμητῆρί μου μοσχοβιόλουσε ὅπως ἀπόψε ἀπὸ τές εὐωδίες τῶν λούσουδιῶν καὶ παρόμοιο ἀσημοκύτρινο φεγγάρι θαμποφώτιζε τὰ μνήματά μου... Γιατὶ ὅλα ὅσα βλέπεις ἔδω μέσα, τέκνον μου, δικά μου εἶναι! Ἔγὼ εἴμαι ὁ περιβολάρης τῆς ἀναπαυμένης ψυχῆς των. Τοὺς καθαρίζω τές ἀμαρτίες μὲ τὰ τρισάγια μου κάθε νύχτα, καὶ μὲ τὰ θυμιάματά μου σκορπίζω εὐωδίες στές σαπημένες σάρκες των... Βλέπεις ἐκεῖνο ἐκεῖ τὸ ἐκκλησάκι μὲ τὸ λιγνὸ καμπαναριό; Ἐκεῖ λειτουργῶ, ἐκεῖ περνῶ τές ημέρες μου. Καὶ εἴμαι τόσον εὐτυχής! Τὶ κρῦμα νὰ μὴ γίνω παππᾶς ἔδω καὶ χρόνια κι ὅχι ἔδω καὶ τρεῖς μῆνες μονάχα! Τὸ ξεφάντωμά μου εἶναι νὰ μιλῶ μὲ τοὺς νεκρούς! Ἡ μανόνι σιωπή των ὅλο φλυαρία εἶναι εὐχάριστη, καὶ ἡ πένθιμη μορφὴ τῶν τάφων των στολισμὸς καὶ παρηγορία τῆς ἀπελπισμένης ψυχῆς... Καὶ σὺ θὰ τὸ αἰσθανθῆς, καὶ σὺ θὰ τὸ νοιώσες μὲ τὸν καιρὸν, τέκνον μου, καὶ μὲ τὴν πεῖραν...

— Χά! χά! χά!

— Γιατὶ γελάς;

— Γιὰ τὴν ἀπειρία σου, πάτερ μου...

— Παραλογίζεται, ἐψιθύρισε σκεπτικὸς, κ' ἔξηκολούθησε: Γνωρίζω μὲ τὸνομα κάθε μνῆμα καὶ ξέρω ἀπ' ἔξω τὰ ἔργα καὶ τὰς ἡμέρας παθενὸς κεκοιμημένου... Καὶ σὺ θὰ τὰ μάθῃς, τέκνον μου, μὲ τὸν καιρὸν καὶ μὲ τὴν πεῖραν...

— Χά! χά! χά!

— Μὰ γιατὶ γελᾶς λοιπὸν; μὲ ξαναρώτησε αὐστηρά.

— Γιὰ τὴν μεγάλη σου ἀπειρία, πάτερ μου...

— Θεέ μου, πόσο παραλογίζεται, εἰπε πάλαι δ παππᾶς, κ' ἔξηκολούθησε: Ἐκεῖνο λοιπὸν τὸ ἀνοιξιάτικο βράδυ βγῆκα, κατὰ τὴν συνήθειά μου, ἀσπροντυμένος τὰ μεσάνυχτα νάγιάσω τὰ μνῆματα. Ξωρὶς νὰ τὸ θέλω ἥμουν ὅλος νεῦρα, ὅπως ἐσύ ἀπόψε, κ' ἔφθασα λαχανιασμένος σὲ τοῦτο τὸ μνῆμα ἐδῶ. Ἡτον φρέσκο τὸ ἔρημο, τὸ ἀμαρτωλὸ, τὸ καταδαμένο!— ὅχι! ὅχι! φτοῦ! φτοῦ!... — Συγχώρησον αὐτὴν, Πάτερ ἐπουράνιε... Τὶ ἔφταιε; τί φταίει ἡ καρδιά της νὰ καίῃ καμίνι καὶ νεκρή; Συγχώρησον! συγχώρησον!... Ἐφριξα λοιπὸν, τέκνον μου, ὅταν, μόλις ἔφθανα σὲ τοῦτο τὸ μνῆμα, εἶδα ἕνα κορδὺ νὰ κοίτεται ἐπίστομα καὶ νάχη ἀγκαλιασμένον τὸν τάφον ὅπως τὸν εἶχες ἐσύ, ἐδῶ καὶ λίγη ὅρα... Γι' αὐτὸ σὲ πῆρα καὶ γιὰ βρυκόλακα ἐκείνου τοῦ παλληκρατοῦ... Μὴν ωχριάζεις σὰν ἀπότιστος κρίνος, τέκνον μου!.. Κύτταξε πῶς στάζει σὰν ρογοστάφυλο δ ἰδρωτας ἀπὸ τὸ μέτωπό σου!... ”Αχ! ἔτσι ἔσταξε καὶ τὸ αἷμα ἀπὸ τὴν καρδιὰ ἐκείνου τοῦ παλληκρατοῦ, ὅταν τὸν σήκωσα ἀπὸ τὸ μνῆμά της... Στὴν ἀρχὴ σταμάτησα λίγο μακριὰ τρομασμένος γιὰ νὰ δῶ καλὰ ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀγκαλιάζει μεσάνυχτα τοὺς τάφους... Μὰ διὰ μιᾶς ἄκουσα ἀναστεναγμὸν νὰ βγάνουν βαθειὰ καὶ παραπονετικὰ ἀπὸ μέσα του κ' ἔτρεξα καὶ τὸν ἔπιασα καὶ τὸν ἔστριξα ἀδελφικὰ στὴν ἀγκαλιά μου γιὰ νὰ τὸν παρηγορήσω, καὶ τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς του ἔτρεχε κ' ἔβαφε κατακόκκινα τὰ κάτασπρά μου ἀμφια καὶ δὲν τὸ καταλάβαινα στὴν ἀρχὴ κι ὅλο τὸν παρηγοροῦσα καὶ τοῦλεγα: «Υπομονὴ, τέκνον μου, ύπομονή!... Μὴν κλαῖς ἔτσι, μὴν ἀναστενάζης πιά παρηγορήσου πᾶμε ἀπὸ δῶ»! Κ' ἔκείνος τώρα ἀνάσαινε βαθειὰ καὶ ἀραιά, κ' ἔγυρε τὸ κεφάλι του στὰ στήθεια μου ἀμύλητος, καὶ κρέμασε ἀκίνητα τὰ χέρια του κάτω... Ε-

σκυψα τότε λιγάκι γιὰ νὰ τοῦ δῶ τὸ πρόσωπο, κ' εἶδα τὰ ἀμφιά μου κατακόκκινα στὸ μέρος τῆς καρδιᾶς κ' ἔφριξα καὶ τοῦ φώναξα: «Τὶ ἔκαμες τέκνον μου; τὶ ἔκαμες, ἀγαπητὲ ἐν Κυρίῳ ἀδελφέ; Ἀξομολόγητος σκοτώθηκες; Ἐλα νὰ σὲ ἵσιολογήσω προτοῦ νάναπαυθῆς, νὰ μὴ σὲ πάρῃ ἡ Κόλασις...» «Αχ! πάτερ μου», μοῦ φιθύρισε σβυστά...

— ”Αχ! πάτερ μου, ἐψιθύρισα σβυστὰ κ' ἔγῳ διακόψας, χωρὶς διόλου νὰ τὸ θέλω, τὴν φρικτὴν αὐτὴν διήγησιν.

— Τὶ φωνὴ, θεέ μου, ἐμονορούσε τρομασμένος δ παππᾶς. Ποιὸς τὴν ἔβγαλε; Αὐτὸς ἡ ἐσӯ; Εἴσαι ἄνθρωπος ἢ δ βρυκόλακάς του, παιδί μου;

— Ήσύχασε, πάτερ μου, ήσύχασε, τοῦ εἴπα ἀνήσυχος, δαιμονισμένος ”Ανθρώπος εἶμαι!...

— ”Οχι! εἶσαι δ ἀδικοσκοτωμένος! Ἡτον ἔτσι κ' ἔκεινος... Φαινότανε μόλις τριαντάρης σὰν κ' ἔσένα, καὶ τὰ μαλλιά του καὶ τὰ μουστάκια του ἦσαν κάτασπρα σὰν τὰ δικά σου!...

— Χά! χά! χά! ἔγέλασα παραξενευθείς. Σὰν τὰ δικά μου! Τὰ δικά μου εἶναι κατάμαυρα, πάτερ μου! Έδω καὶ τρεῖς μῆνες ποὺ τὰ εἶδα στὸν καθρέφτη μαυρίζανε σὰν ἔβενος... Τὰ δικά σου, μάλιστα! ”Ολα εἶναι κιονισμένα, ἀν καὶ φαίνεσαι νεώτερος μου...

— Τὰ δικά μου λέει! ἐμονολόγησε δ παππᾶς. Δὲν εἶναι στὰ καλά του! Κανεὶς δὲν ἔχει πιὸ καστανὰ μαλλιά ἀπὸ μένα...”Ας εἶναι ὅμως δὲν σὲ συνερίζομαι, τέκνον μου, γιατὶ ἀπόψε ὅλα στραβὴ κι ἀνάποδα τὰ βλέπεις...”Επειτα τὸ πρόσωπο τοῦ δύστυχου παλληκρατοῦ ἥτον κέρινο, κέρινο σὰν τὸ δικό σου, ἀπαράλλαγτο, τέκνον μου...

— Κέρινο, ἀπαράλλαγτο σὰν τὸ δικό σου, πάτερ μου, θέλεις νὰ πῆς, γιατὶ ἔγῳ εἶμαι ροδοκόκκινος σὰν τριαντάφυλο τοῦ ”Απρύνη!..

— ”Ο φτωχός! ἐψιθύρισε δ παππᾶς τάχει καμένα!... Καὶ ἀφηρημένος καὶ νευφικὸς ἐμονορούσε: Εἴσαι μὲ μὰ λέξι: δ καθρέφτης του!...

— Καὶ σὺ τὸ πρωτότυπό του, πάτερ μου, ἐψιθύρισε κ' ἔγῳ περισσότερον ἀφηρημένος.

— ”Ο δύστυχος, ὅλο παραλογίζεται! εἰπε δ παππᾶς, κ' ἔξηκολούθησε: Τὸ πρώτο καθηκόν μου λοιπὸν ἥτον, ὅταν τὸν εἶχα στὴν ἀγκαλιά μου καὶ ψυχομαχοῦσε, νὰ τὸν καταφέρω νὰ ξο-

μολογηθῆ: Λέγε μου, τέκνον μου, τοῦ ἔλεγα πολλὲς φορὲς, τὰ σφάλματά σου... ἀφίενται σοι αἱ ἄμαρτίαι σου!.. Λέγε μου γιατὶ ναύτοχτονήσῃς τὸ αὐτὸ τὸ μνῆμα ἐπάνω; «Εἶναι τὸ μνῆμά της, πάτερ μου», μοῦ ψιλύρισε στὸ τέλος. «Τὸ μνῆμα πουανῆς»; «Τῆς γυναίκας μου!...»

— “Ἄχ! ἀνεστέναξα τότε, καὶ μοῦ ἐφάνηκε δτὶ ὅλο τὸ κοιμητῆρι εἴχε γεμίση ἀπὸ ἀναστεναγμοὺς, ἀπὸ κατάρρες, ἀπὸ ἀναιμέματα....

— Τὴν ἀγαποῦσες τόσο λοιπὸν καὶ αὐτοχτόνησες: ἔξηκολούμθησε νὰ μοῦ διηγῆται ὁ παππᾶς χωρὶς νὰ προσέχῃ πιὰ εἰς τοὺς ἀναστεναγμούς μουν. «Τὴν ἐλάτρευα, πατέρ μουν, τὴν λατρεύω, θέλω νὰ κοιμηθῶ μαζί της, θέλω νάναστηθῶ στὸ πλάι της!....» «Γιὰ νάναστηθῆς στὸ πλάι της στὴν ἄλλη ζωή, τέκνον μουν, τοῦ εἴπα, πρέπει νὰ συχωρεθῇ πρῶτα ἡ αὐτοχτονία σου! Λέγε μὲ θάρρος τάμαρτηματά σου!» «Ἡ γυναῖκά μου, πάτερ μου, δὲν μ' ἀγαποῦσε...»!

— “Ε! ξ! ἐφώναξα τότε βραχνὰ, κ' ἐσηκώθηκα ἄγριος, κ' ἐπιασα τὸν παππᾶ χαλύβδινα ἀπὸ τὸ χέρι. Ψέμματα λές, ἄθλιε, τοῦ ἐφώναξα ἔπειτα, ἐν ᾧ δὲ παππᾶς μ' ἐκύτταξε γλυκὰ, ἵκετευτικὰ πρῶτα, καὶ μοῦ ἐψιλύρισε ὑστερά:

— Τὴν ἀλήθεια εἴπα, παιδί μου, δπως θάκουσῃς, παρακάτω... Ήσύχασε, ἡμέρωσε, τέκνον μου!... Ετσι ἀγρίεψα κ' ἐγὼ σὰν κ' ἐσένα τώρα, καὶ δταν μοῦ ἔξιμολογήθηκε δτὶ δὲν τὸν ἀγαποῦσε τοῦ φώναξα ἄγρια, χωρὶς νὰ σεβασθῶ τὴν θέσι μου καὶ τὴν θέσι του, ἔτσι, ἀπὸ ἀκατανίκητην ὁρμῆν: «Ε! Ε! Φέμματα λές, ἄθλιε!» Άλλὰ δ μαῦρος μοῦ ψιλύρισε: «Τὴν ἀλήθεια σοῦ ἔξιμολογοῦμαι, πάτερ μου, τὴν ἀλήθεια! Αγαποῦσε ἄλλον ἡ γυναῖκά μου κ' ἐγὼ τὴν ἔκαμα γυναῖκά μου μὲ τὸ ἔτσι θέλω, μὲ τὸ πιστόλι στὸ χέρι καὶ μὲ τὸ μαζαῖρι στὰ δόντια!...»

— “Α! δειλέ! ἄ! δολοφόνε! ἔκραξα ἀπελπισμένα, χωρὶς νὰ μπορῶ νὰ κρατηθῶ ποῦ νάναι τώρα δ τάφος σου νὰ τὸν ἔξεκάψω μὲ τὰ νύχια μου, νὰ σοῦ ἔσχζίσω μὲ τὰ δόντια μου τὲς σκουλουκιασμένες σάρκες καὶ νὰ κράξω τοὺς νυχτοκόρακες καὶ τοὺς λύκους τῆς ἐρημιᾶς νὰ σοῦ τὲς καταπιοῦν, δειλὲ δολοφόνε!...

— “Ο ἄμιορος! ἐψιλύρισε δ παππᾶς ἀκούων κατασυγκινημένος τὰς ἀπελπιστικὰς κραυγάς μουν. Καὶ δὲν ἐκρατήθηκε, καὶ μ' ἐσφίξε στὴν ἀγκαλιά του σὰν νὰ ἐφοβήθηκε μήπως τὰ λόγια μου

τὰ κάμιο καὶ ἔργα, ἥ σὰν νὰ ἥθελε νὰ ἐπιβεβιώσῃ δτὶ τὰ λόγια μουν ἥσαν καὶ σκέψις ἰδικῆ του. Ἐπειτα ἔξηκολούμθησε.

— “Αφ' οὐλοὶπὸν τὴν στεφανώμηκα ὅπως— ὅπως, μοῦ ἔλεγε δολοφόδ... ὅχι! τὸ παλληκάρι ἔκεινο, τὶ δὲν τῆς ἔκαμα, τὶ δὲν τῆς ἔφερα γιὰ νὰ κερδίσω τὴν καρδιά της! Αὐτὴ μέρα μὲ τὴν ἡμέρα ὅλο πιὸ ἀκαρδη γινότανε. Εἶχε κλειστῆ ἐπίμονα στὸ σπίτι μέσα: εἴχε θεόκλειστα τὰ παράθυρα δὲν μοῦ μιλοῦσε λέξι τὴν ἡμέρα ἔκανε νύχτα, κι ὅλο ἔξαπλωμένη στὸ κρεββάτι ἔμενε κι ὅλο ἀνοικτὰ τὰ μάτια εἴχε καὶ καρφωμένα κατὰ τοὺς τοίχους. Τὴν νύχτα μονάχα συνήθιζε νὰ σηκώνεται σὰν φάντασμα ἀγγελικό, νὰ στολίζεται, νὰ μοσχομυρίζεται καὶ νὰ βηματίζῃ γλίγωρα— γλίγωρα σὰν σκλαβισμένη πεταλοῦδα καὶ νὰ μονολογῇ: «Πότε θάλλη: πότε θὰ πάω νὰ τὸν εῦρω»; Κ' ἔλνωνε, καὶ κέρωνε κι ἀσπρισε ὅλη στὰ χέρια, στὸ πρόσωπο, στὰ μαλλιά σὰν νὰ εἴχε μεταμορφωθῆ σὲ μαργαριταρένια κοῦκλα... Κι δσο κέφωνε τόσο κ' ἐγὼ τὴν ἀγαποῦσα, τόσο τὴν λάτρευα, τόσο μὲ σκλαβώνανε τὰ μάτια της—ὅχι! ἔκεινα τὰ κατάμαυρα μάτια ποὺ φέγγανε στὸ σκοτάδι μέσα σὰν σμαραγδένιο ἀστέρι τὰ μεσάνυχτα τὸς ἔρημες κῶρες... «Ψυχή μου, τῆς ἔλεγα, λυπήσου με! συχώρεσε με! Σὲ λάτρευα, σὲ λατρεύω, δὲν μπορῶ νὰ μὴ σ' ἀπολάφω — καὶ δὲν σ' ἀπόλαψα ἀκόμη δ φτωχός! — Δὲν μπορῶ νὰ σ' ἀποχωριστῶ! Είσαι τὸ είναι μου, φῶς τῆς ζωῆς μου!» Αν σβύσης, σβύσα κ' ἐγὼ! Λυπήσου με, συχώρεσε με, ἀν σ' ἔκλεψα! Σ' ἔκλεψα, γιατὶ μοῦκλεψες τὴν ἡσυχία, τὸν ὑπνο, τὴ χαρά...» Κ' ἔκεινη δὲν μοῦ ἀπαντοῦσε τίποτε, μὰ τίποτε, τίποτε, καὶ μονάχα ἀναστέναξε βαθειὰ κ' ἔλνωνε καὶ κέρωνε καὶ τὸς ἔνα μῆνα ἐπάνω ὅχι! πάτερ μου, πάτερ μου, ἡ φτερωτὴ χάρι της ἔπαψε νάχτινοβολῆ καὶ μαράθηκε τὸ ἀσπρολούλουδο αὐτὸ τῆς ἐνύμφοφᾶς μὲ τὸ ἀναφωνητό: «Σὲ περιμένω, ἀγάπη μου, σὲ περιμένω φῶς μου!» «Μὲ περιμένεις! ἐμένα!» Φυσιλύζα, πάτερ μου, σὰν τρελλὸς στὸ ἀγγελικό της λείφανο ἐπάνω, ξακολουθοῦσε νὰ μοῦ ἔξιμολογίζεται τὸ παλληκάρι ἔκεινο, ἐτοιμοθάνατο πιά. Καὶ τότες ἀδέλητα ψιλύρισε κ' ἐγὼ, τέκνον μου, μοῦ ἐπρόσθεσε πικρὰ δ παππᾶς, στὸ μνῆμά της ἐπάνω. «Μὲ περιμένεις! ἐμένα! χά! χά! χά! Έγὼ, καὶ ζωτανὴ ὅταν ἥσουν, ἥμουν πεθαμένος πιά...»

— Μὲ περιμένεις! έμένα! ἄχ! ἄχ! ἄχ! Έγώ καὶ ζωντανὸς είμαι πεθαμένος, πάτερ μου, έψυθύρισα κ' ἔγώ δλος φρίκη καὶ ἀνησυχία.

Εἰς τοὺς λόγους μου δικαστήριος δικαστήριος μοῦ εἶπε αὐστηρά:

— Θεατρίνος είσαι; τὸν καραγκιοῦ οὐ κάνεις; Δὲν σοῦ φτάνει ποὺ κατορθώνεις νὰ μοῦ φαίνεσαι δλος κι δλος δι βρυκόλακας τοῦ σκοτωμένου, ἀλλὰ ἐπαναλαμβάνεις μὲ ἀκρίβεια καὶ τὰ λόγια μου καὶ ὑποκρίνεσαι καὶ τὸν συγκινημένον κι δλα, καὶ μὲ κοροϊδεύεις καὶ παριστάνεις καὶ κωμῳδίες ἐδῶ πέρα;...

— Φριγκτότερη τραγωδία, πάτερ μου, ἀπὸ τὴν ἀποφινὴν τοῦ αὐτὸν τὸ μνῆμα ἐπάνω δὲν παραστάθηκε ποτὲ στὸ θέατρο τῆς ζωῆς, τοῦ ἀπίντησα μελαγχολικὰ καὶ ἀπίσια.

— Ο εὐλογημένος! ήρκεσθη νὰ μονολογήσῃ δι παππᾶς, ἔπαθε τὸ πνεῦμα του! Πῶς παῖζουν τὰ μάτια του! πῶς ἀνασάινει σὰν νὰ βογκῷ κολασμένος τοῦ Ἀδη! πῶς τρέμει σὰν κλωνάρι ἵτας ποὺ τὸ δέρνει βορριάς τοῦ χειμῶνα!... Ο καύμένος!... Υπομονή, τέκνον μου, ήσυχασε, ήμέρωσε... Μακάριοι οἱ προεῖς... Ναι! λοιπόν... Ας τελειώνουμε γλήγωρα... Λοιπόν, τέκνον μου, ξεψύχησε ἔπειτα τὸ παλληκάρι ἐκεῖνο... Πᾶμε τώρα!...

— Πῶς ξεψύχησε; ἀσυγχώρετος; χωρὶς ἀγία κοινωνία; ήρώτησα κάπως ήσυχώτερος τώρα.

— Συχωρεμένος, τέκνον μου, καὶ κοινωνημένος!... Ω! ὡ! αὐτὸν εἶναι τὸ φοβερότερο! τὸ τραγικότερο!... Αδύνατο νὰ σοῦ τὸ διηγηθῶ! ἀδύνατο...

— Αδύνατο νὰ φύγουμ' ἀπ' δῶ χωρὶς νὰ μοῦ τὰ ξομολογηθῆς δλα, πάτερ!

— Ιερεὺς τοῦ Ὑψίστου ἔγώ, καὶ νὰ πέσω σὲ τέτοιο ἔγκλημα! καὶ νὰ σοῦ πῶ τὲς ἀμαρτίες τοῦ ἀπολωλότος ἐκείνου προβάτου! Θεέ μου, πῶς ἀμάρτησα! πῶς τόλμησα! Ή ὥρα, δι τόπος, αὐτὸς δι τάφος, ή συγκίνησις, καὶ σὺ, ἐσὺ πρῶτ' ἀπ' δλα, τέκνον μου, μ' ἔκαμες νὰ κολαστῶ, ἐσὺ ποὺ βρυκολάκιασες προτοῦ καὶ νὰ πεθάνης!... Γιὰ νὰ σὲ σώσω, δταν σ' εἶδα νὰ κοίτεσαι ἐπίστομα τοῦ αὐτὸν τὸν ζῶντος...

— Γιὰ νὰ μὲ σώσης, πάτερ μου, πρέπει νὰ μοῦ τὰ διηγηθῆς δλα-πέρα καὶ πέρα, εἰ δὲ μή...

— Εἰ δὲ μὴ; ήρώτησε ἐκπληκτος δι παππᾶς.

— Χά! χά! χά!

— Μὴ γελᾶς ἔτσι! μὲ τρομάζεις! μὴ τὸ κάμψης, τέκνον μου! Καταλαβαίνω καλὰ τὶ ἔξηγει τὸ φοβερὸ αὐτὸν γέλοιο σου! "Οχι! ἀς σὲ σώσω κι ἀς κολαστῶ ἔγώ!... Συγχώρησον, Κύριε, συγχώρησον ἔμὲ, τὸν ἀνάξιον δοῦλόν σου!... Ναι! ξεψύχησε τὸ παλληκάρι ἐκεῖνο καὶ ἀφέθησαν αἱ ἀμαρτίαι του καὶ ἐκοινώησε τῶν ἀχράντων μυστηρίων... Εὐλογητὸς δι θεός! "Ακουσε, τέκνον μου...

Καὶ δι παππᾶς εἰπὼν ταῦτα, ὥχρος ὡς σουδάριον ἀφήρεσε τὸ καλυμματίχι του κ' ἐχαίδεψε τὰ κάτασπρα μαλλιά του, ἐν φιδόμβοι ίδρατος ἐσταξαν κ' ἔβρεχαν τὴν χιονισμένην γενειάδα του. "Επειτα μοῦ εἶπε:

— Τὰ βάσανα τοῦ παλληκαριοῦ δὲν τελείωσαν μὲ τὸ θάνατο ἐκείνης... αὐτῆς ἐδῶ! "Ισα—ΐσα τότε γινήκανε φριγκτότερα. "Η σκιά της, πάτερ μου, μοῦ ἔλεγε, ἀπὸ τὴν ὥρα τοῦ ἐνταφιασμοῦ της σκέπαζε ἀδιάκοπα τὴν καφδιά μου μαύρη καὶ ἀδυνάτη. "Οταν περιπατοῦσα, δταν ἐστεκα, δταν κοιμώμουνα—καὶ πότε κοιμήθηκα ήσυχος δι μαῆρος ἔνα δεφτερόλεφτο μονάχα ἀπὸ τὸ θάνατο της;—δταν ἔτρωγα, δταν ἔπινα—άχ! ποιὸ φαγητὸ καὶ πιοτὸ δὲν γινότανε φαρμάκι στὸ στόμα μου;—πάντα τὸ φαντασμά της καθόντανε πλάτι μου: «Τὶ θέλεις?; τούλεγα ταχτιά. Καὶ θαρροῦσα ὅλο πὼς μοῦ ψιθύριζε: «Σὲ περιμένω, ἀγάπη μου, σὲ περιμένω φῶς μου!» «Μ' ἀγαπᾶς λοιπόν, ψυχή μου; μ' ἀγαποῦσες?; της ἀπαντοῦσα περιπούθητα, καὶ τότε μοῦ φανόντανε σὰν νᾶβγαιναν ἀπὸ τάγέρινα σπλάχνα τοῦ φαντάσματός της γέλοια σατανικὰ καὶ οὐρλιασματα λυσσιασμένων θηρίων ποὺ μοῦ φαίζανε καὶ μοῦ καταξεσχίζανε τὴν καφδιά!...» Ακούτα, πάτερ μου, ἀκούτα! "Ε!... τὴν ἀκοῦς πὼς οὐρλιαζει κι ἀπὸ τὸν τάφο της μέσα! Φτάνει! φτάνει! καὶ σκοτωμένον ἀκόμη μὲ σφαῖξεις, ἀγάπη μου;.. Κοινώησε με, πάτερ μου, κοινώησε με, πεθαίνω! "Ας τελειώσω εὐθὺς τὴν ξομολόγησί μου: Σὲ δυὸ μῆνες ἀπὸ τὸ θάνατο της—φτάνει!... μὴν οὐρλιαζεις ἔτσι, ἀγάπη μου!—γίνηκα ὅπως μὲ βλέπεις, πάτερ μου—κίτρινο σκέλεθρο. Σὲ δυὸ μῆνες γιὰ τὴν ἀγάπη της ἔχασα τὰ νιᾶτά μου, ἄσπρισα, κοκκαλιασα, χτίκιασα... Καὶ δὲν τῆς ἔφτανε καὶ δὲν τῆς φτάνει... Σήμερα λοιπόν ήλθα γιὰ τελευταία φορά στὸ

μνήμα της νὰ τὴν φωτήσω τὶ ἄλλο θέλει ἀπὸ μένα. Τῆς εἶπα: «Θέλεις νὰ σοῦ φέρων λουλούδια κάθε μέρα;» — καὶ δὲν μοῦ ἀπαντοῦσε, οὕτε οὐδὲ λίασθε! «Εἶσαι θυμωμένη, ψυχή μού;» τῆς ἔναντια: «Θέλεις φοδόσταμα νὰ χύνω μέρα-βράδυ ὡς τὸν τάφο σου ἐπάνω; Δὲν μοῦ μιλεῖς; Γιατί; ἔ; τὶ λές;... Θέλεις νὰ σὲ ξεθάψω καὶ νὰ σὲ σφίξω στὴν ἀγκαλιά μου καὶ νὰ σὲ ξαναναστήσω μέ τὴ θέριμη τῆς ἀγάπης μου;... Οὐδὲ λίασθε τώρα; δὲν θέλεις; Γιατί; τὶ σούκαμα, φῶς μου; Τὴν καρδιά σου σούκλεψα προδοτικὰ λές; Νὰ σοῦ τὴν ξαναδώσω θέλεις; Γελᾶς τώρα ἔ;! Τόσο μικρὸ πρᾶμα ποθεῖς καὶ μοῦ τὸ ἕρως! Νά! πάρτην, φῶς μου! Χαίρεσαι ἔ;! χακανίζεις τώρα ἔ;! Νά! πάρτην, γλυκειά μου ἀγάπη... πιέ της τὸ φραμακωμένο αἷμα καὶ χόρτασε! πιέ τὸ ὅλο!...» Καὶ δὲν κρατήθηκα, πάτερ μου, κ' ἔχωσα τὸ μαχαίρι στὸν κόρφο μου κ' ἡσύχασα, ἔ! καὶ λευθερώθηκα καὶ τὴν εὐεργέτησα τὴν ἀγάπη μου... ἀκού την πῶς γελᾶ! χά! χά! χά!... Ξομολογήθηκα, πάτερ μου, συγχώρεσέ με...» Καὶ ὁ ἀμαρτωλὸς ἔγειρος τὸ κεφάλι του στὸν κόρφο μου κ' ἔγώ, τέκνον μου, ἀπλωσα τὰ χέρια μου κατὰ πάνω του καὶ τὸν διάβασα μὲ τὴν καρδιά μου τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν, καὶ γύρω ὡς τὸ ἀφρόνητο κοιμητῆρι μαρροῦσσα πῶς οἱ νεκροὶ ὅλοι, ἔξὸν ἀπὸ τὴν ἀδυσώπητη Πεδιμαμένη μας, γονατισμένοι στὰ μνήματά τους ἐπάνω σηκώνανε κι αὐτοὶ τὰ χέρια των κατὰ τὸν οὐρανὸν καὶ δεόντανε νὰ συγχωρεθῇ ὁ σκοτωμένος των, καὶ τὰ κυπαρίσσια κ' οἱ ίτιες σκυμμένες, πένθιμες, μοῦ φαινόντανε πῶς ἔκλαιαν τὴν χαμένη του λεβεντιὰ καὶ κάπου-κάπου τὸ κράξιμο τῆς κουκουβάγιας σταυρωνότανε μὲ τὰς δεήσεις τῶν χειλέων μου καὶ πίστευα πῶς ἔχραζε αὖτὸ τὸ πουλὶ τῶν νεκρῶν: «Σοὶ, Κύριε! Γένοιτο, Κύριε! Ἀμὴν Κύριε!...» Καὶ ὅταν τέλειωσα τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν του, μοῦ ἤλθε στὸ στόμα ὁ φριχτὸς λόγος: «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ...» Καὶ καταταράχθηκα, γιατὶ πῶς νὰ κάμω ἔκείνη τὴ στιγμὴ γιὰ νἄχω ἀγίαν κοινωνίαν; Καὶ ὁ σκοτωμένος μου ἔεψυχοῦσε κ' ἔπρεπε ἄφε-σθύσε νὰ τὸν μεταλάβω!... «Ω θεέ μου! θεέ μου! ἀνεξάντλητα μᾶς παρέχεις τὰ μέσα τῆς σωτηρίας μας!... Δὲν γάνω λοιπὸν καιρό... φριχτὸ, τέκνον μου, ἀπίστευτο, ἀληθινὸ δμως! Στὴ στενοχώ-

ρια μου, ἔκει ποὺ τᾶχα χαμένα καὶ τὰ μάτια τοῦ σκοτωμένου σφαλίζανε πιὰ, πέφτει τὸ μάτι μου στὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς του ποὺ ἔσταξε ἀχνὸν ἀκόμη... Βάζω τότε τὴ χοῦφτά μου ἀπὸ κάτω της καὶ, μόλις ἔσταξαν δύο-τρεῖς σταλαματίες, πλησιάζω τὸ κέρι μου στὸ μέτωπό μου ποὺ ἔβραζε ἀπὸ τὸν ἰδρωτα τῆς συγκινήσεως, κι ἀφίνω νὰ στάξων στὸ αἷμα του ἐπάνω πάλαι δύο-τρεῖς σταλαματίες, κι ἀνακατώθηκε τὸ αἷμα τῆς καρδιᾶς του μὲ τὸν ἰδρωτα τοῦ προσώπου μου· κ' ἔπειτα κόβω μὰ μαργαρίτα πὸν ἀνθοῦσε πένθιμη στὸ μνῆμα τῆς Πεδιμαμένης—γιατὶ νὰ μοῦ φανῆ τὸ ἀσπρολούσιο ἔκείνη τὴ στιγμὴ σὰν κατάμαυρο μάτι γεμάτο φωτείες καὶ δάκρυα; — καὶ παίρω τὴν κίτρινη ψύχα της καὶ τὴν ἀνακάτωσα μὲ τὸ αἷμα τοῦ σκοτωμένου καὶ μὲ τὸν ἰδρωτα τοῦ προσώπου μου, κ' ἔφερα τὴ χοῦφτά μου σιμὰ στὰ χεῖλη μου, κ' εὐλόγησα πρῶτα τὸν ἄρτον, τὸν οἶνον καὶ τὸ ὄδωρο, κ' ἔπειτα ὑψώσα τὰ μάτια πρὸς τοὺς οὐρανοὺς κ' ἔπικαλέσθηκα τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον νὰ ἐπακούσῃ τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου καὶ νὰ κατελθῃ καὶ νὰ τ' ἀγιάσῃ καὶ νὰ τὰ μεταβάλῃ εἰς σάρκα καὶ εἰς αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ διὰ μᾶς αἰσθιμάνθηκα νὰ βράζῃ ἡ χοῦφτά μου καὶ τὸ μωστήριο ἐτελέσθη, καὶ πλησιάζω τὰ ἄχραντα μωστήρια στὰ κατάψυχα χεῖλη τοῦ σκοτωμένου καὶ τοῦ εἶπα μὲ συγκίνησιν ὑπεράνθρωπην: «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ θεοῦ τὸ τίμιον καὶ ἄγιον σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν τὴν αἰώνιον,» καὶ τοῦ ἔχωσα στὸ στόμα ὅλην τὴν ἀγίαν κοινωνίαν κ' ἔγλυψα ἔπειτα καλάκαλά μὲ τὴ γλῶσσα τὴ χοῦφτά μου, καὶ γλύκα ἀγγειοκή χύθηκε διὰ μᾶς στὸ μελαγχολικό του πρόσωπο καὶ γαλήνη ἐνχάριστη εἶχε κυριεύσει καὶ τὸ πνεῦμά μου, καὶ τὸ κοιμητῆρι ὅλο φάνταξε σὰν νὰ ἀντηχοῦσε ἀπὸ τὰ γέλοια καὶ τὲς χαρὲς τῶν νεκοιμημένων καὶ σὰν νὰ εὐνωδιάζανε μὲ παραδείσιες μυρωδιεῖς τὰ νεκρολούσιδά του, καὶ τὸ φεγγάρι χάιδενε μαλακὰ μ' ἀσημένιες ἀχτῖνες τὸ κακόμιοι παλληκάρι, νεκρὸ τώρα πιὰ καὶ συγχωρεμένο... Πάμε, τέκνον μου, πᾶμε!... Δὲν κινέσαι; Ναρωμένος εἴσαι;... Δυστυχισμένε, δὲν μποροῦσες νὰ κρατηθῆς ἀφὸ τὴ συγκίνησι καὶ λιποθύμησες!... Καὶ ὁ παππᾶς μὲ τοὺς λόγους τούτους μ' ἐσή-

κωσε δύπως-δύπως άπο τὸ μνῆμα κ' ἔκαμε νὰ μὲ δόηγήσῃ μακριά. Τότε ἐγὼ ἀρχίνησα κάπως νὰ συνέρχωμαι καὶ τοῦ ἀντιστάθηκα καὶ τοῦ εἴπα ἀπότομα:

- Πῶς σὲ λένε, πάτερ;
- Εἶναι τρεῖς μῆνες ποὺ μ' ἐβγαλαν παππᾶ-Σταῦρο, τέκνον μου! Γιατὶ φωτᾶς ἔτσι ἀλλόκοτα;
- Γιατὶ γίνηκες παππᾶς ἔτσι νέος;
- Γιὰ τὴ σωτηρία τῆς καρδιᾶς . . . τῆς ψυχῆς μου, τέκνον μου!
- Καὶ τὴν ἔσωσες, πάτερ μου;
- "Ασωστα εἶναι τὰ βάσανά μας, τέκνον μου!
- Καὶ ἀγαποῦσε, πάτερ μου; ἡρώτησα πάλαι πιὸ ἀλλόκοτα καὶ ἀπότομα.
- Ποιός; μοῦ ἀπήντησε ταραγμένος δ παππᾶς.
- Αὐτὴ ἐδῶ!
- Αὐτὴν ἐδῶ δὲν ἦτον ἄνθρωπος, τέκνον μου, ποὺ νὰ τὴν ἰδῃ καὶ νὰ μὴ τὴν ἀγαπήσῃ... Πόσους κόλασε ἡ ματιά της! σοῦ τὸ πα δά! Πόσους ἔκαμε ἀλλούς νὰ τρελλαθοῦν, ἀλλούς νὰ κτικιάσουν, ἀλλούς νάπαρνηθοῦν τὸν κόσμον τοῦτον—ἄχ! ἄχ!—κι ἀλλούς νὰ σκοτωθοῦν στὸ μνῆμά της ἐπάνω! Ἄλλὰ κι αὐτὴ κολάστηκε κι αὐτὴ ἀγαπήσε καὶ λάτρευσε καὶ σκλαβώθηκε'..
- 'Απὸ ποιόν;
- 'Απὸ ἔνα τρελλό, λένε . . .
- Τρελλό; μὴν ἦτον φρονιμώτερός σου, πάτερ μου;

— Περισσότερον ἀπὸ σένα βέβαια, δαιμονι-σμένε!... Τὶ εἶναι αὐτὸς δ κόσμος! Οἱ φρόνιμοι νὰ σκλαβώνωνται ἀπὸ τοὺς τρελλούς!... Αὐτὸς ποὺ τὸν λάτρευε τόσον ἡ Πεδαμμένη μας ἦτον ἔνα ἀπολαλὸς πρόβατον! Ἀπόφευγε δὲν τὸν κόσμον, ἦτον μελαγχολικὸς ἔνος θανάτου κ' ἔλεγε πῶς εἶναι μεγάλος ἄνθρωπος καὶ πῶς κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸν καταλάβῃ, καὶ ζοῦσε σὰν νυχτοκόρακας κ' εὗρισκε τὴν ἡσυχία του στὰ κοιμητήρια μέσα, κι δῆλο τὸν περγέλουσανε, ἀλλὰ κανένας δὲν τὸν πείραξε, γιατὶ ἦτον ἡσυχῇ ἡ παράξενη τρέλλα του... Πῶς λοιπὸν αὐτὸς δ ἔβιδωμένος σκλάβωσε τὴν καρδιά της; Μυ-στήριο! Τῆς ἔκανε ἐντύπωσι, λένε, ἡ παραξενιά του. "Ἄσ εἶναι!" Αβυσσος τῆς γυναικὸς ἡ καρδία! Κι αὐτός; τὴν ἀγαποῦσε αὐτός; Μυστήριο! Τὸ βέβαιο εἶναι πῶς, ἀφ' ὅτου τὴν ἔκλεψε τὸ παλληκάρι ἐκεῖνο, ἔπαψε κι δ τρελλὸς νὰ φαίνεται στὸν κόσμο καὶ κλείστηκε στὸ σπίτι του

κι αὐτὸς καὶ ζοῦσε πολὺ ἀλλόκοτα, λένε. Τὴν ἥμέραν ἔμενε ξαπλωμένος στὸ κρεβάτι καὶ τὴ νύχτα στολιζόντανε, μοσχομυριζόντανε, κι δῆλο περπατοῦσε στὸ δωματάκι του κι δῆλο μονολογοῦσε ἀρες-μάρες, λένε οἱ γιατροὶ ποὺ τὸν κυτταῖσανε. Κ' οἱ γιατροὶ δὲν εἶξεραν τὶ εἶχε: "Όλα τὰχε καὶ τίποτε δὲν εἶχε! . . .

- "Ετσι λέω κ' ἐγὼ, πάτερ μου!
- Πῶς; τὸν γνώριζες λοιπὸν τὸν θεότρελλον ἔκεινον;

— "Εγὼ! διόλου, πάτερ μου!

— Τότε τὶ λές: «ἔτσι λέω κ' ἐγώ» » "Ἄσ εἶναι ὅμις! Ξέχασα πῶς στὴν τρέλλα εἶσαι ὅμιος κ' ἵσιος μ' αὐτόν!

- "Ετσι λέω κ' ἐγὼ, πάτερ μου!
- Πάλαι ἀρχίνησες τὲς κωμῳδίες; μοῦ εἶπε αὐστηρὰ δ παππᾶς. Δὲν σὲ συνεργίζομαι πιά!
- "Έχεις δίκιο, πάτερ μου" συχώρεσε τὴ φιλαλήθειά μου!

— Εἶναι ὅμις νόστιμος τρελλός! ἐψιθύρισε καμογελαστὰ δ παππᾶς. "Ἄσ τελειώνουμε μ' ὅλα ταῦτα τὸ συντομώτερο γιὰ καλὸ-κακό! Λοιπὸν, τέκνον μου, οἱ γιατροὶ ἀφ' οὗ εἰδαν πῶς δὲν εἶχε τίποτε κι δῆλα τὰχε ἔκεινος δ ἀγαπημένος της, ἀποφασίσανε νὰ τὸν ἀφήσουνε νὰ ζῇ ὅπως πρῶτα, κ' εἶπαν μονάχι πῶς πάσχει ἀπὸ νεκροτιλία, κ' ἔτσι, ἐλεύθερος τώρα, λένε πῶς περνᾷ καλὰ καὶ περίκαλα μὲ τὴν τρέλλα του, κ' ἔτσι ἀποδείχθηκε πῶς δὲν θὰ τὴν ἀγαποῦσε τὴν Πεδαμμένη μας, ποὺ μαράθηκε γι' αὐτὸν, γιατὶ, ἀν τὴν ἀγαποῦσε, ἔπρεπε βέβαια νά...

- "Ἐπρεπε νά; ηρώτησα λαχανιασμένος.
- Τί ἔπαθες κι ἀλλαξες τόσα χρώματα, τέκνον μου; μοῦ ἐφώναξε ἔκπληκτος δ παππᾶς.
- "Ἐπρεπε νά; ἔδευτερολόγησα μὲ φωνῆν σὰν νὰ ἔβγαινε ἀπὸ τὰ Τάρταρα.

— Μήν ἀγριεύῃς ἔτσι! μὴν ἐρεθίζεσαι, τέκνον μου! ήσυχασε! ήμέρωσε!... Μακάριοι οἱ προφεῖ! Σοῦ λέω ἀμέσως τὶ ἔπρεπε νὰ κάμῃ... "Ω!" θεέ μου, ἐλέησέ τον, ἐλέησέ με! Τί νὰ τοῦ πῶ;...

Καὶ δ παππᾶς εἰς τοὺς λόγους τούτους ἐστάθηκε σύλλογισμένος λιγάκι καὶ, σὰν νὰ ἔπηρε ἀντίθετην ἀπόφασιν, μοῦ εἶπε σταθερὰ καὶ ἐπιβλητικά:

— "Ἐπρεπε, τέκνον μου, πρῶτα-πρῶτα νὰ μὴ φανῇ τόσο μικρόψυχος καὶ νὰ μπήξῃ μαχαῖρι

στὴν καρδιά του ὅπως τὸ ἀνόητο ἐκεῖνο παλληκάρι, οὕτε νάπαρνηθῆ τὸν κόσμον ὅπως μερικοὶ ἄλλοι—ἄχ! ἄχ!—ἄς τοὺς ὁνομάσω θεότρελλους, ἄλλὰ νὰ ζῇ μὲ τὴν λατρείαν τῆς πεθαμένης, αὐτὴν νὰ συλλογίζεται, γι' αὐτὴν νὰ δέεται, ναὶ, ἄλλὰ καὶ νὰ ἔσφαντώνῃ μαζὶ καὶ νὰ γελᾷ καὶ νὰ χορεύῃ γιὰ νὰ μὴ τὸν κυριεύσῃ ποτὲ ὁ πειρασμὸς τῆς ἀμαρτίας καὶ κάμῃ κανένα ἀνόητο κίνημα... Ἔτσι νὰ κάμῃς καὶ σὺ, τέκνον μου, ἀν σου κολάσῃ ποτὲ τὴν καρδιὰν γυναικα, Εῦνα, πειρασμός... Νὰ δέεσαι γι' αὐτὴν, ναὶ, ἄλλὰ ἔσφαντωνε κι ὅλα καὶ γέλα καὶ χόρευε!...

— Καὶ γέλα καὶ χόρευε! ἐμονολογοῦσα διὰ μιᾶς σὰν δαιμονισμένος.

Καὶ τὴν συμβουλὴν τοῦ ἀγίου ἐκείνου παππᾶ-Σταύρου, τοῦ μάρτυρος, ἔβαλα ἀμέσως εἰς

ἐνέργειαν, καὶ, πρὸς θάμβος καὶ ἐκπληξίν του, ἐγονάτισα πρῶτα ἐμπροστὰ εἰς τὸν τάφον της, τὸν ἐφύλησα μὲ περιπάθειαν καὶ τῆς ἔφωναξα γλυκύπικρα: «Ναὶ! Θὰ δέωμαι γιὰ σένα, ἀγάπη μου, ὅσο νὰ ἔσψυχήσω! Περίμενέ με, φῶς μου, δὲν θάργήσω, μὴ μοῦ λυπᾶσαι, δὲν θὰ πάθω τίποτε, δέν ἔχω τίποτε! Ναὶ! γιὰ νὰ σου δεῖξω πῶς εἶμαι καλὰ καὶ περίκαλα, ἔσφαντώνῳ ἀπὸ τώρα στὸ μνῆμά σου ἐπάνω καὶ γελῶ — χά! χά! χά! — καὶ τραγουδῶ — τρά! λά! λά!...

— Τέκνον μου, τέκνον μου! ἀδελφέ μου ἐν τῇ θλίψει, ἔχοαξε τότε ὁ παππᾶ-Σταῦρος, σὺ εἶσαι λοιπὸν δ...

Καὶ ἐγὼ, ἀπομακρυνόμενος τρεχάτος, τοῦ ἔφωναξα σατανικά:

— Σὺ εἴπας!...

ΙΩ. Α. ΓΚΙΚΑΣ

ΒΑΛΣΑΜΑ

ΣΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗ Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗ

Κᾶποια πνοοῦλα ὄλευσιν
σὰν πλημμυροῦντε δάκρυα τὰ μάτια μας καὶ κλαῖν,
στ' ἄλλο μαντηλάκι τῆς τὸ κλάμα μας στερεύει
κι ἀρχίζουν τὰ τραγούδια μας νὰ λὲν, νὰ ξαναλέν.

Κᾶποιο γλυκοροδόσταμο τὸν πόνο μας μορφαίνει
σὰν ἡ καρδιὰ βαριόθυμη χτυπάῃ λνπητερά,
στὸ αἰθέριο τον ἀβροφύλημα τὸ μοιρολόϊ σωπαίνει
καὶ σ' ἔνα ἀργυροφέγγισμα ξανοίγεται ἡ χαρά.

Κᾶποια φωνοῦλα μάγισσα μὲ τὰ φτερὰ τὰ χιόνια
σὰν οἱ καῦμοὶ μας ζώνουντε, τριγύρω μας περνᾶ¹
πηδάει μὲ τὴ ζωοῦλά μας πᾶ στῶ μνωτῶν τὰ κλώνια,
στὰ βουναλάκια σέρνει τὴν, στ' ἀφρόλουστα ἀκρογιάλια
γεμίζει τὴν ποδίτσα τῆς μὲ γιούλια μὲ κοράλλια
καὶ μ' ἔνα χρυσοπότηρὸ τ' ἀνάσα τῆς κεροῦ.

¹ Αλεξάνδρεια

K. N. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ